

نیدپۆم له وه‌رگیراندا: هه‌سه‌نگاندنی به‌راورد کارانه‌ی سی و هه‌رگیرانی فارسی

حه‌سار و سه‌گه‌کانی باوکم

سروه مینبهری^I

خویندکاری دوکتورای وه‌رگیران، زانکۆی عه‌لامه‌ته‌باته‌بایی تاران

شه‌هین هه‌یده‌ری^{II}

کارناسی زمان و وێژه‌ی کوردی، زانکۆی کوردستان

تاریخ دریافت: ۱۳ آذر ۱۳۹۷؛ تاریخ پذیرش: ۹ اسفند ۱۳۹۷؛ صص ۹۳-۱۱۹

چکیده

اصطلاحات بخشی از سرمایه هر زبانی هستند. نویسندگان متون ادبی جهت دوری از شیوه مستقیم ابراز کلام، تاثیرگذاری بیشتر و نشان دادن توانایی و قدرت قلم خود در نوشته‌هایشان از اصطلاحات بهره می‌گیرند و از این طریق، سبک و شیوه خاصی به اثر خود می‌بخشند. این مسئله، مترجم متن ادبی را با چالشی گاه بزرگ روبه‌رو می‌سازد، چرا که اصطلاحات در کنار معنی اصلی، دارای معنی مجازی، تصویر و کارکردی هستند که در بسیاری از موارد مختص زبان مبدأ بوده و در زبان مقصد معادل دقیقی ندارد. *رمان کوتاه حصار و سگ‌های پدرم*، نوشته شیرزاد حسن، از جمله آثار برجسته زبان و ادبیات کردی و غنی از اصطلاحات کردی است. این اثر تا کنون سه بار به زبان فارسی ترجمه شده است. در این پژوهش، متن اصلی رمان به زبان کردی با ترجمه‌های فارسی کیخسروی، حلبچه‌ایی و کریم مجاور مقابله و مقایسه شد و راهکارهای به کارگرفته شده از جانب مترجمان به منظور انتقال اصطلاحات به زبان مقصد، بر اساس نظریه بیکر (۲۰۱۸) مورد بحث و بررسی قرار گرفت. نتایج پژوهش نشان داد که مترجمان به جز راهکار پنجم، از تمامی راهکارهای دسته‌بندی بیکر استفاده کرده‌اند. راهکار توضیح اصطلاح به زبان ساده و غیر مجازی پرکاربردترین راهکار بود که منجر به تغییراتی در ترجمه‌ها شده بود. همچنین مشخص شد که حلبچه‌ایی و کریم مجاور در ترجمه‌های خود بیشتر از کیخسروی از سه راهکار نخست استفاده کرده‌اند و به این شکل میزان تغییرات این دو ترجمه در مقایسه با متن مبدا کمتر است.

کورتیه

نیدپۆمه‌کان به‌شیک له سامانی هه‌ر زمانیک به‌ئه‌ژمار دین و نووسهری ده‌قی ئه‌دبی به‌مه‌به‌ستی خۆلادان له شتیوازی راسته‌وخۆی خۆده‌برپین، رازاندنه‌وه‌ی نووسراوه و هه‌روه‌ها نواندنی هه‌یزی قه‌له‌م، زۆربه‌ری کات له ئیدپۆم که‌لک‌وه‌رده‌گریت و شتیوازیکی تابه‌ت به‌ به‌ره‌مه‌که‌ی ده‌دات. ئه‌مه‌ش وه‌رگیر تووشی ململانی و به‌ره‌به‌کانیه‌کی قورس ده‌کات؛ له‌به‌ر ئه‌وه‌ی هه‌ر ئیدپۆمیک جگه‌ له‌ مانای سه‌ره‌کی، داگری وینه و کرداریکی جیاوازه‌ که‌ زۆربه‌ری کات ته‌نیا تابه‌ت به‌ زمانی سه‌رچاوه‌یه و له‌ زمانی مه‌به‌ستدا هاوتابه‌کی ته‌واوی بۆ نییه. رۆمانی *حه‌سار و سه‌گه‌کانی باوکم*، به‌ره‌می شیرزاد حه‌سه‌ن، یه‌کیک له‌و به‌ره‌مانه‌ی ئه‌ده‌ب و وێژه‌ی کوردیه‌یه که‌ ته‌ژییه له‌ ئیدپۆم. ئه‌م به‌ره‌مه‌ تاکوو ئیستا سی جار له‌ لایه‌ن که‌یخۆسه‌روه‌ی، هه‌له‌بجه‌یی و که‌ریم موجاویزه‌وه بۆ سه‌ر زمانی فارسی وه‌رگیردراوه. له‌م لیکۆلینه‌وه‌دا، ده‌قی سه‌ره‌کی رۆمانه‌که‌ له‌ گه‌ل وه‌رگیرانه‌کانی به‌راورد ده‌کریت و ستراتیژییه‌کانی گوێسته‌وه‌ی ئیدپۆمه‌کانی زمانی کوردی به‌ پیتی بیروکه‌ی به‌یکر (۲۰۱۸) ده‌خرینه‌ به‌ر ره‌خنه و هه‌سه‌نگاندن. له‌ ئه‌نجامی لیکۆلینه‌وه‌که‌دا ده‌رکه‌وت، که‌ وه‌رگیره‌کان جگه‌ له‌ یه‌ک ستراتیژی، له‌و پینچ ستراتیژییه‌که‌ی پۆلینه‌ندی به‌یکر که‌لکیان وه‌رگرتوه‌وه. وه‌رگیرانی هه‌له‌بجه‌یی و که‌ریم موجاویز له‌ به‌راورد له‌ گه‌ل وه‌رگیرانه‌که‌ی که‌یخۆسه‌روه‌ی دا له‌ سی ستراتیژی یه‌که‌م زۆتر که‌لکیان وه‌رگرتوو هه‌ر به‌م بۆنه‌وه رێژه‌ی گۆرانکاری له‌ ئیدپۆمه‌کاندا له‌ ناستیکی خوارتردابوو.

واژگان کلیدی: اصطلاحات، راهکار ترجمه، معادل،

بیکر (۲۰۱۸)، *حصار و سگ‌های پدرم*

وشه سه‌ره‌کییه‌کان: ئیدپۆم، ستراتیژی وه‌رگیران،

هاوتا، به‌یکر (۲۰۱۸)، *حه‌سار و سه‌گه‌کانی باوکم*

^I (نویسنده مسؤول) servehmenbari@gmail.com

^{II} Kajal.haydari@gmail.com

۱- پیشه‌کی

وه‌رگێران وه‌ کوو ئه‌زمووونێکی کۆن له‌ میژوووی مرۆفدا پیناسه‌ ده‌ کریت و به‌ مه‌به‌ستی پیکه‌هینانی پێوه‌ندی له‌ نیوان ئه‌و خه‌لک و نه‌ته‌وانه‌دا به‌ کاره‌ینراوه‌ که‌ زمانیکی جیاوازیان هه‌بووه‌ و جگه‌ له‌ رینگای وه‌رگێرانه‌وه‌ نه‌یان‌توانیوه‌ لیک تیگه‌ن. وه‌رگێران هه‌روه‌ها، ئه‌رکیکی گرینگی له‌ دامه‌زراندنی پێوه‌ندیه‌کی پته‌و و راسته‌قینه‌ له‌ نیوان زمان و ئه‌ده‌بی نه‌ته‌وه‌کاندا هه‌یه‌. له‌ درێژه‌ی میژوووی هه‌ر زمانیکدا زۆر ده‌قی ئه‌ده‌بی جیاواز به‌ مه‌به‌ستی جیاوازه‌وه‌ وه‌رده‌گیردریت. وه‌رگێرانی ده‌قی ئه‌ده‌بی زۆربه‌ی کات به‌شیکێ گه‌وره‌ له‌ ئه‌زموونی وه‌رگێران بۆخۆی ته‌رخان ده‌کات و ده‌توانیت کاربگه‌رییه‌کی ئه‌وتۆی له‌سه‌ر ناساندنی ئه‌ده‌ب و وێژه‌ی نه‌ته‌وه‌یه‌ک به‌ جیهانی ده‌روه‌ه‌ هه‌بیت. هه‌ر به‌م پێیه‌، هه‌لسه‌نگاندن و توێژینه‌وه‌ له‌سه‌ر ده‌قیکی وه‌رگێردراو زۆر پێویسته‌ و ئه‌گه‌ر به‌ وردی و به‌ شیوازیکی زانستی به‌ریوه‌ بچیت ده‌توانیت ببیته‌ هۆی ناسینی که‌م و کۆریه‌کان و هه‌روه‌ها گه‌شه‌ی ره‌وتی وه‌رگێران له‌ زمانیکدا. ئه‌مه‌ له‌ کاتیکدا به‌ پێچه‌وانه‌ی خودی وه‌رگێران، توێژینه‌وه‌ و لیکۆلینه‌وه‌ له‌سه‌ر وه‌رگێران و وه‌رگێر و ده‌قی وه‌رگێردراو ته‌مه‌نیکێ کورتی هه‌یه‌. توێژینه‌وه‌ له‌سه‌ر ده‌قی وه‌رگێردراو ده‌توانیت له‌به‌ر چه‌ند هۆکاری جیاواز به‌ ئه‌نجام بگات؛ بۆ نمونه‌، به‌ مه‌به‌ستی ناساندنی شیوازی وه‌رگێرانی وه‌رگێرکی تایبه‌ت و چۆنیه‌تی هه‌لسوکه‌وتی له‌ گه‌ل ده‌قی ده‌سپیک و خوینه‌ری مه‌به‌ست، لیکدانه‌وه‌ی چه‌ند وه‌رگێرانی ده‌قیکی سه‌ره‌کی و تیگه‌یشتن له‌ جیاوازیه‌کان و هۆکاره‌کانی سه‌رکه‌وتن یان سه‌رنه‌که‌وتن، ناساندنی وه‌رگێره‌کانی سه‌رکه‌وتوو و کاربگه‌ر له‌ میژوووی زمانیک، یان بۆ مه‌به‌ستی گشتی تر وه‌ کوو روون کردنه‌وه‌ی داب و نه‌ریتی وه‌رگێران له‌ زمانیکدا و هه‌روه‌ها ده‌رخستنی گۆرانکاریه‌کان له‌ میژوووی وه‌رگێرانی ئه‌و زمانه‌دا. بۆیه‌ هه‌لسه‌نگاندنی ده‌قی وه‌رگێرداو، به‌شیکێ گرینگ له‌ توێژینه‌وه‌ی وه‌رگێراناسی به‌ ئه‌ژمار دیت. مه‌به‌ستی کۆتایی توێژینه‌وه‌ له‌سه‌ر وه‌رگێران به‌ ده‌یه‌ینانی پێوه‌ندی له‌ نیوان بیروکه‌ی زانستی وه‌رگێران و کرداری وه‌رگێرانه‌ که‌ ده‌بیته‌ رینگایه‌ک بۆ به‌ کاره‌ینانی زانیاری وه‌ده‌ست که‌وتوو له‌ ئاکامی توێژینه‌وه‌دا، بۆ فێرکاری و راهینانی وه‌رگێری تازه‌کار له‌و زمانه‌دا. وه‌رگێری نوێ ده‌توانیت له‌ لایه‌نی لاواز و هه‌روه‌ها به‌هیزی وه‌رگێرانی پیش خۆی که‌لک‌وه‌ر بگریت و به‌م شیوه‌یه‌ ئاستی توانستی خۆی له‌ وه‌رگێراندان و به‌ گشتی ئاستی وه‌رگێران له‌و زمانه‌دا بباته‌ سه‌ری.

هه‌ر ئه‌وجۆره‌ی که‌ ده‌زانین وه‌رگێران بۆ سه‌ر زمانی کوردی و له‌ زمانی کوردیه‌وه‌ بۆ سه‌ر زمانه‌کانی دیکه‌، له‌ چه‌ند ده‌یه‌ی رابردوودا گه‌شه‌ی کردووه‌؛ به‌لام لیکۆلینه‌وه‌ و ره‌خنه‌ی جیدی له‌سه‌ر وه‌رگێران له‌ زمان و ئه‌ده‌بی کوردیدا له‌ به‌راورد له‌ گه‌ل زمانه‌کانی دیکه‌ به‌شیکێ زۆر بچوووک و لاوازی هه‌یه‌. له‌ راستیدا نادیا‌ری به‌شی ره‌خنه‌ و لیکۆلینه‌وه‌، به‌ ره‌چاوگرته‌ی رێژه‌ی

زۆری ئەو دەقانهی وەرده گێردرینهوه بۆشایی و کهلینیکی گهوره مان بۆ دهرده خات که پیشاندهری گرینگایه تی ههول و تیکۆشانی پیویست له م بهستینه دایه. توێژینهوه له م به شه دا ده توانیت هاوکات له گه ل به هیزکردنی لایه نی زانستی وەرگێران له زمانی کوردیدا، هۆی به رزکردنه وه ی ناستی وەرگێران و ده قه وەرگێردراوه کان بییت.

ئهم توێژینه وه یه وه کوو ههنگاوێکی بچووک له پرۆسه ی ئەو تیکۆشانه پیوستانه ی ئاماژه یان پیکرا، ههول ده دات ده قی رۆمانیکی کوردی له گه ل سێ ده قی وەرگێردراوی به زمانی فارسی، له بوا ری چۆنیه تی وەرگێرانی زاراوه یان ئیدیۆمه کان بخاته به ر په خنه و هه لسه نگاندن. له به شه کانی خواره وه، سه ره تا وەرگێران، ئیدیۆم و جوړه کانی ئیدیۆم و هه ره ها ئیدیۆم له وەرگێراندن به کورتی پیناسه ده کرین و پاشان میتۆدۆلوژی و شیوازی کوکردنه وه ی ده بتاکان پیناسه ده کریت و زانیاریه کان ده خرینه به رباس و په خنه. له کو تاییشدا ده رئه نجامه کانی ئەم لیکۆلینه وه راده گه یندریت.

۲- پیشینه و پرسیاره کانی لیکۆلینه وه

توێژینه وه و په خنه له سه ر وەرگێران لقیکی گرینگ و کاریگه ری وەرگێراناسییه که پیوه نديه کی راسته وخۆی له گه ل به شه کانی دیکه، وه کوو کرده وه ی وەرگێران و فیرکاری و راهینان و هه ره ها تاقیکاری وەرگێر هه یه و ئەنجامه کانی ده توانیت جگه له وه ی ناستی وەرگێر و ده قی وەرگێردراو ده رجات، له به شه کانی دیکه ش قازانجی بییت و به کار به یندریت. پیشینه ی لیکۆلینه وه له سه ر وەرگێران له زمانی کوردیدا زۆر لاوازه و ده توانین به گشتی بلین که تا کوو ئیستا ئیشیکی به رچاو له م بواره دا نه کراوه. له راستیدا، کتیبخانه ی زمانی کوردی، جگه له چه ند کتیبیک له سه ر بابه ته کانی تیپوری وەرگێران که به س داگری باس و پیناسه ی سه ره کی وەرگێران و جوړه کانی وەرگێران، هه یچ لیکۆلینه وه و په خنه یه کی جیدی تیدا نییه که به شیوازیکی زانستی تیشکی له سه ر ده قیکی وەرگێردراو خستبیت. ئەو باسانه ش که به ده گمه ن له سه ر وەرگێران له زمانی کوردی ده کرین، زۆر به یان شیوازیکی ناپسپۆرانه و نازانستیان هه یه و نه یان توانیوه کاریگه ریه کی ئەوتۆیان له سه ر به ره و پیش بردنی په خنه ی وەرگێران له زمانی کوردیدا هه بییت. مه به سته ی ئەم وتاره، لیکۆلینه وه له سه ر چۆنیه تی وەرگێرانی ئیدیۆم له کوردیه وه بۆ سه ر زمانی فارسییه. له ویوه که زۆر به ی کات ئیدیۆمه کان له زمانی مه به سته هاوتایه کی ته واویان بۆ نییه، پیویسته وەرگێر له نیوان ئەو ریکار و ستراتیژیانه ی له به ر ده سته هه ن باشرینیان هه لبرێرت و به م شیوه کیشه ی وەرگێران چاره سه ر بکات. ئەم توێژینه وه ده یه وه ی پاش به ر وارد و هه لسه نگاندنی سێ وەرگێرانی

رۆمانی کوردی *حه سار و سه گه کانی باوکم* له بواری شیوازی وهرگیرانی ئیدیۆمه کانهوه ولامی ئەم پرسیارانهی خوارهوه بداتهوه:

۱- وهرگیره کان له چ ستراتیژی گه لیک بو دابین کردنی هاوتای ئیدیۆمه کوردیه کان که لکیان وهرگرتووه؟

۲- چ ستراتیژییه ک زیاتر به کارهیندراوه و هوکاره کهی چیه و به گشتی چ کاریگه ریه کی له سهر وهرگیرانه که دا هه یه؟

۳- جیاوازی سه ره کیی ئەم سی وهرگیرانه له بواری دانانی هاوتا بو ئیدیۆمه کان له چیدا یه؟

۳- شیوازی لیکۆلینهوه

له م توێژینهوه، شیوازی گوتارشیکاری چهندی^۱ به کارهیندراوه و نموونه کان و دهیتا کان به شیوازی کتیبخانهیی و سیستماتیک^۲ کۆکراونهوه و پاشان به شیوازی ئاماری^۳ لیکدراونهوه. ئەم لیکۆلینهوه به گشتی له شهش قۆناغدا به ئەنجام گه یشت: (۱) سه ره تا، ده قی کوردی رۆمانه که به وردی خویندراوه و ئیدیۆمه کان به پپی چهند فرههنگ و سی سه رچاوهی، ئیدیۆم له زمانی کوردیدا/ نووسراوی جهلال مه حموود عه لی (۲۰۰۱)، *زاراوهی زمانی کوردی* ئەحمده دی قازی (۱۳۹۵) و *فرههنگی ئیدیۆم له زمانی کوردیدا*، نووسراوی عه بدولوه هاب کانه بی شه ریف (۲۰۰۵) له هه ر سی لاپه ره له یه ک لاپه ره ده ستنیشان کران؛ (۲) پاشان، نموونه کان له خشته ییکدا دارێژران و ئەوانه ی دووپات کرابوونه وه یان چهن دین جار له ده قی رۆمانه که دا ها تیبون له خشته که لابران؛ (۳) له هه نگاوی سی په مدا، هه ر سی ده قی وهرگیردراو خویندرا یه وه و ئیدیۆمه فارسیه کانی به رانه به به نموونه کوردیه کان دوزرانه وه و له سی به شی دیکه ی خشته- که دا داندران؛ (۴) پاشان، به پپی پۆلینه بنه ندیی به یکر (۲۰۱۸)، *جوۆی ستراتیژی وهرگیرانی ئیدیۆمه کان* له شهش به شدا دابین کرا؛ (۵) به شیوازیکی ئاماری فره پاتی هه ر ستراتیژییه ک سه ره تا له هه ر یه ک له وهرگیرانه کان و پاشان به گشتی حیساب کرا؛ (۶) له کۆتاییدا، دهیتا ئاماریه کان به مه به ستی ولامدانه وه به پرسیاره کانی سه ره وه، شوۆقه کران و خرانه به ر باس و لیکدانه وه.

¹ Quantitative Discourse Analysis.

² Systematic Sampling.

³ Statistical Analysis.

۴- وەرگێران

وهرگێران له خوازهیهکی ئاشنادا، وه کوو بهستنی پردیک له نیوان زمانه کان و کولتووهره کان پیناسه ده کریت و به هۆی رۆلی گرینگی وهرگێران له م پیهه ندیهه دا، له میژه شوین و پینگه ییکی تایبه تی له ناسین و نزیک کردنه وه ی نه ته وه کان هه بووه و هه یه. له روانگه ی وهرگێران ناسیه وه، وهرگێران وه کوو «رهوتی جی به جی کردنی ده قیقی سه ره کی، واتا ده قی سه رچاوه، له گه ل ده قیقی جیگره وه، واتا ده قی مه به ست، له زمانیکی جیاوازا» پیناسه ده کریت (هاوس، ۲۰۱۸: ۹). له م ره وته دا، مانایه ک له نیوان دوو ده ق له دوو زمانی جیاواز ده گوازیته وه و بی گومان هیندیک گۆرانکاری دیته ئاراهه به لام ئه وه ی چاره وه روان ده کریت نه گۆر بمینیت، هه مان مانا و واتایه. له راستیدا، واتا ده بیت دوو قوئاعی سه ره کی پرۆسه ی وهرگێران تیپه ر بکات. له قوئاعی یه که مدا، وهرگێر له واتای ده قی سه رچاوه تیده گات و له قوئاعی دووهه مدا، هه مان واتا بو سه ر زمانی مه به ست ده گوێزیته وه. که وابوو وهرگێران، ده برینی دووباره ی واتای زمانی سه رچاوه له زمانی مه به ست، بو به رده نگ و خوینه ریکی نوێ له و زمانه دایه (هه مان سه رچاوه، ۱۰).

وشه ی وهرگێران له زمانی کوردیدا له چاوه گ «وهرگه ران» وه هاتوه و چهند مانای جیاواز ده گریته خۆی، که به پپی فرههنگی کوردی به کوردی زانستگای کوردستان (۲۸۷۸: ۱۳۹۷) بریتیه له: پاچه کردن، که ده گه ریته وه بو مانای سه ره کیی وهرگێران؛ ئاوه ژووکردن یان وهرگه ران، و وه رچه رخاندن یان هه لگه راندنه وه. جگه له م سی مانایه، وهرگێران ههروه ها له هیندیک شویندا به مانای «کیلان هه ی زه ی دیت بو جاری دووهه م به مه به ستی تووکردن و رواندن بو به ره مه می تازه» (به رزنجی، ۲۰۱۲: ۱۴). بی گومان له هه موو وهرگێرانی کدا، مه به ستی سه ره کی گوێسته وه ی مانا له ده قی سه رچاوه و بو ده قی مه به سته، به لام ئه گه ر به پی ماناکانی دیکه ی ئه م وشه له زمانی کوردیدا سه یری وهرگێران بکه ین، چهن دین روانگه ی جیاوازان بو ده رده که ویت. کاتیک ده قیک بو سه ر زمانیکی دیکه وه رده گی ردیته وه، وه کوو ئه وه یه که له ئاراسته و ئاقاریکی دیکه دا سه یری هه مان ده ق بکه ین، واتا ده ق هه ر هه مان ده قی سه ره کییه به لام به پپی جیاوازیه کانی نیوان زمانی سه رچاوه و مه به ست گۆرانگاری به سه ردا دیت. له روانگه یه کی تره وه ده توانین بلین له نووسراوه ی سه ره کیدا، رووی نو سه ر و ده ق له خوینه ری زمانی سه رچاوه یه، که چی له کاتی وهرگێراندن هه ردووکیان روویان به ره ولای خوینه ریکی نوێ له زمانی مه به ستدا ده گیرنه وه و له م ره وته شدا به پپی پیو ست، گۆرانکاری له م پرۆسه یه دا ده بینریت. ههروه ها، گه ر به پپی دوا یین مانای وشه ی وهرگێران، نووسین وه کوو پرۆسه ی کیلان به مه به ستی به ره هه م هینانی ده قیک له زمانی سه ره کیدا پیناسه بکه ین، ده توانین وهرگێران وه کوو

کیلانوهی زمانهوانی له هه مان ده قدا، به مه بهستی به رهه م هینانهوهی واتاکهی له ده قیکی نوئی له زمانی مه بهستدا پیناسه بکهین (هه مان سه رچاوه، ۱۴-۱۵).

ئه رکی وه رگێر به رپوه بردنی پپوهندی نیوان دوو زمان و دوو دهق و ههروهه گویستنهوهی مانا به بی گۆرانکاری و لادانه. بو به رپوه بردنی ئەم ئه رکه وه رگێر ده بیته هه م به ته واوی شاره زای زمانی سه رچاوه بیته و هه م زمانی مه بهست؛ هه م نووسه ری ده قی سه رچاوه ره چاو بگریته و هه م خوینه ری ده قی مه بهست؛ هه م خوینه ریکی پسپۆری زمانی سه رچاوه بیته و هه م نووسه ر و داهینه ریکی پسپۆری زمانی مه بهست. که چی ده بی ددان به م راستیه دا دابنیه که به رپوه بردنی ئەم ئه رکه و تیپه رین له قوناغی یه که می پرۆسه ی وه رگێران و گه یشتن به قوناغی دووهه م زۆربه ی کات، کاریکی ساده و ساکار نییه و به پیتی جیاوازییه کانی نیوان ئەو دوو زمانه ی وه رگێر ئیشی تیدا ده کات، ده توانیته داگری مملانی و به ره ره کانیه کی قورس له کاتی هاوتا دۆزینه وه دا بیته. له وه رگێراندا دابین کردنی هاوتا، هیندیگ جار هه ول و تیکۆشانیه کی زیاتری ده ویت؛ وه رگێرانی ئیدیۆمه کان یه کیک له و بابه تانه یه که وه رگێر بو راپه رین له و له مپه رانه به ره ورووی ده بیته پپوهستی به شاره زایی له هه ر دوو زمان و توانسته کی باشی وه رگێران هه یه. سه ره تا با بزانی مه بهست له ئیدیۆم چیه و بوچی ئیدیۆم له کاتی وه رگێراندا کیشه دروست ده کات؟

۴-۱- ئیدیۆم و جوهره کانی

ئیدیۆم^۱ یه که یه کی زمانیه که له دوو وشه یان زیاتر پیکدیته و واتایه کی تایبته له خو ده گریته. تایبه تمه ندیه جیاوازی ئیدیۆم له وه دایه که واتای ئیدیۆمه که له نیو که ره سه ته پیکهاتوو هه کانی ناو ئیدیۆمه که دایه، واته ئەو وشانه ی پیکدیته، جیاوازه (عوسمان مسته فا عه للاف، ۲۰۰۹: ۱۱۳). ئیدیۆم مانایه کی مه جازی و ناراسته قینه ی هه یه که له گه ل مانای راسته وخوی ئەو وشانه ی پیکدیته، یه ک ناگریته وه و له رووی واتای ئەوانه وه روون نابیته وه. له زۆربه ی ئیدیۆمه کاند، خواستن و لیکچوو اندن به کاره یندراوه و ئەو شتانه ی ره نگه پپوه ندیه کی ئەوتوی راسته قینه یان پیکه وه نه بیته، به یه که وه شو به یندراون و وینه ی تایبه تیان پیکه یناوه (مه حمود عه لی، ۲۰۰۱: ۸-۹). ئیدیۆم هه ر وه ها لایه نیکی که لتووری هه یه که زۆربه ی کات تایبته به یه ک که لتوور و زمانه و به و پپوه ش، تیگه یشتن له ئیدیۆمه کان له هه ر زمانیکدا، پپوهستی به فیربوون هه یه. ئیدیۆم واتایه کی نوئی ده به خشیته ئەو کومه له وشه که پپشته هه ر کامیان واتای

¹ Idiom.

تايبەت بە خۇيان ھەبوو ۋە بە پىيى ياساى رېزمان لە تەنشتى يە كتردا ھاتوون. ھەروھە ئىدىيۆم سامانى ھەر زمانىك بە ئەژماردېت ۋە نووسىن بە بى ئىدىيۆم ۋە بەر نايتت (مەلا ئىسمائىل ھەسەن، ۲۰۰۹: ۸). ئىدىيۆمە كان بە پىيى ماناى تايبەت ۋە زۆربەى كات ۋەنەى تايبەت، رەنگامەيى ۋە خەيال بە دەقى ئەدەبى دەبەخشن، ئاستى ھۆنەرى دەقە دەبەنە سەرەو ۋە رازاۋەى دەكەن ۋە خويىندەنەۋى ئەو دەقە بە چىژتر دەكەن ۋە بە ھۆى ئەو تايبەتمەندىانەۋە، ۋەرگىرانى دەقى ئەدەبى دژوار دەكەن. گرینگترىن تايبەتمەندى ئىدىيۆمە كان ئەو ھەى خۆراگرىي زمان ۋە كۆلتوور بە ھىژتر دەكەن ۋە ناھىلن ناسنامەى زمان كە نىشانەى بوون ۋە زىندووبوونى ھەر نەتەۋەيىكە لەناو بچىت. لە بەراورد لەگەل ۋە شەكان، خۆراگرتر ۋە نەگۆرتن ۋە ھەروھە، شوناسى زمان. يەككىك لە ھۆكارەكانى ئەم خۆراگرىيە لە درىژايبى مېژوودا، ئەو ھەى ئىدىيۆم لەرووى ۋە پىكھىنەرەكانى نانسرىت ۋە ۋەرناگىردىت. ھەروھە، بۆچوونى نەتەۋە كان لە دارشتنى پەند ۋە ئىدىيۆمدا ھىندە جىاۋازە كە ھىچ زمان ۋە كۆلتوورىك، ھەر چەند بە ھىژىش بىت، ناتوانىت ھاوتا ۋە بەرانبەر بۆ ھەموو پەند ۋە مەتەل ۋە ئىدىيۆمىكى زمانىكى دىكە بدۆزىتەۋە (قازى، ۱۳۹۵: ۱۱-۱۴).

ھەموو ئىدىيۆمىك داگرى چەن لايەنى جىاۋاز ۋە لە ھەمان كاتىشدا پىكەۋە بەستراۋە؛ واتاى مەجازى ۋە ناراستەقىنە، شىۋازى دەستوورى ۋە پىكھاتەى تايبەت، ۋەنەپەك كە لە ئاكامى لىكچواندن ۋە خواستەنەۋە دىتە ئاراۋە، لايەنى كەلتوورى ۋە مېژووبى ۋە ھەروھە مەبەستىك كە دەپەۋىت لەخۆى بگرىت. دەكرىت ئىدىيۆمە كان بە پىيى شىۋازى پىكھاتن ۋە كاركردىانەۋە بەم جۆرە دابەش كەين: يەكەم، ئەوانەى پشت بە رووداۋىك دەبستن ۋە لەو بوارەدا بە پەندەكانەۋە نرىك دەبنەۋە. دووھەم، ئەوانەى ۋا بە گرتنى پاشگر يان پىشگر يان رىك كەوتن لەگەل ۋەردە ۋە شەپىك لە ماناى فرمانى ئىدىيۆم دوور دەكەنەۋە ۋە مانا ۋە چەمكى تازە دەخۆلقتىن. سىپھەم، ئەوانەى ۋا ماناى ئىدىيۆمە كان لەواندا زۆر لە ماناى فەرمانى بنەرتى پىكھىنەر دوور ناكەۋىتەۋە (ھەمان سەرچاۋە، ۱۵).

ئىدىيۆمە كان ھەروھە، بە پىيى رادەى پىۋەندى نىۋان ماناى ۋە پىكھىنەرە كان ۋە واتا لە چوار بەشدا دابەش دەكرىن: يەكەم، ھىچ جۆرە پىۋەندىك لە نىۋان ماناى ۋە پىكھىنەرە كان ۋە واتاى مەجازى ئىدىيۆمدا نىبە؛ دووھەم، پىۋەندىكى بە ھىز لە نىۋان ماناى ۋە پىكھىنەرە كان ۋە واتاى مەجازىدا ھەپە، بەلام كاركردى ئىدىيۆمە كە روون ۋە ئاشكرا نىبە؛ سىپھەم، پىۋەندىكى زۆر ئاشكرا لە نىۋان ماناى ۋە پىكھىنەرە كان ۋە واتاى مەجازىدا ھەپە. چوارەم، ئىدىيۆمە ساخاۋە كان ۋە واتا ئەوانەى، تىگەشتن لە واتاى ئىدىيۆمە كە پىۋىستى بە زانىارى لەسەر كۆلتورى ئەو زمانە ھەپە، چونكە داگرى ئامازەبىكى ۋىژەبى يان كۆلتورى يان مېژووبىن (گلاكسىبىرگ، ۲۰۰۱: ۷۳-۷۷). ئىدىيۆمە كان لە ھەر جورىك بن، زۆربەى كات ۋەرگىرانىكى ۋە شە بە ۋە دەقاۋدەق ھەلناگرن.

۴-۲- ئیدیۆم له وه رگێرانددا

له پرۆسهی وه رگێرانددا، وه رگێر نه رێزمان و وشه وه رده گێرێتهوه، نه دهنگ و شیواز، به لکوو ئهوی وه رده گێرێت یه که یه که له واتا. واتا به رهه می پیکهاته جوراوجورکانی زمانه که له دهق و ده وره وه رده ده قدا دین و جوریک له پێوه ندی له نیوانیاندا یه (مه حوی: ۲۰۱۰، ۴۲-۴۴). وه رگێر بۆ گوێستن هه می واتا له زمانی سه رچاوه وه بۆ زمانی مه به ست له ستراتیژی جوراوجوری وه رگێران که لک وه رده گریت. مه به ست له ستراتیژی، هه ول و تیکۆشان و گه ران بۆ گه یشتن به مه به ستیکی تایبه ته و له وه رگێرانددا، به و ریکار و شیوازه ده گوتریت که وه رگێر بۆ چاره سه رکردنی کیشه کانی وه رگێران که لکی لێوه رده گریت و بریاری له سه ر ده دات (فه ره جزاد: ۱۳۹۴، ۱۷۴-۱۷۵). ئیدیۆمه کانیش وه کوو به شیکی کیشه سازی زمان له وه رگێرانددا، پێویستیان به شیواز و ستراتیژی تایبه تی وه رگێران هه یه. تایبه تمه ندی که ی به رچاوی ئیدیۆمه کان ئه وه یه دوو جور واتا له خۆده گرن، واتی بنجی که واتی سه ره کی ئه و وشانه یه پیکیانده یین و واتی خوازاو که واتی مه جازی ئیدیۆمه کانه و بۆ مه به ستیکی تایبه ت که لکیان لێوه رده گێردریت و ئیدیۆمه کان کاتیکی مه به ستی خۆیان ده پیکن که واتی بنجی له سنووری خۆی برواته ده ری و بگاته سنووری واتی خوازاو. نابێ وشه به وشه وه رگێردرینه وه، به لکوو ده بی هه مو واتا که یان پیکه وه وه رگێردریت و له زمانی مه به ستدا هاوتای بۆ بدۆزێته وه. ئه گه ر وه رگێر شاره زای کولتور و روشنیبری هه ردوو زمانی سه رچاوه و مه به ست نه بیته، ورگێرانی ئیدیۆم ده بیته ئاریشه و و رووبه رووی ده بیته وه (عوسمان مسته فا عه للاف: ۲۰۰۹، ۱۱۳).

ئه وه ی گرینگه، وه رگێر ده بی له مانای شاره و ی وشه کان تیبگات و ئه و مانایه وه رگێرێته وه، نه ک مانای رووکه شیان. به واتی یه کی دیکه، وه رگێر ده بی خۆی له مانای سه ره کی ئیدیۆم بپاریزیت و به ره چاوترنی ئه و به ستینه و ره وتگه ی تییدا ها تووه، مانا نیوده قیه که ی بدۆزێته وه و ئه و هاوتایه به کاربه ییت که له گه ل مانای خوازاوی ئیدیۆمه که یه ک بگرێته وه. ئه گه ر وه رگێر شاره زایی باشی له ئیدیۆمه کانی زمانی سه رچاوه و مه به ستدا نه بیته، ره نگه وشه به وشه وه ریان بگێریت و مانای ده قه که به ئاشکرا بشیوینیت. وه رگێر ده بیته له و فه ره نگانه ی زمان که تایبه ت به ئیدیۆم که لک وه ر بگریت و هاوواتا و به رانه ریان بۆ بدۆزێته وه (به رزنجی، ۲۰۱۲: ۲۷-۳۲). وه رگێرانی ئیدیۆم له م چوار حاله ته دا ئه سته مه و وه رگێر تووشی کیشه ده کات: یه که م، کاتیکی هه یچ هاوتا و هاوسه نگیکی له زمانی مه به ستدا نه بیته؛ دووه م، کاتیکی هاوتایه کی هاوشیوه ی له زمانی مه به ستدا هه بیته به لام شیوازی به کاره یینانیا ن جیاواز بیته؛ سه هه م، کاتیکی له ده قی سه رچاوه دا هاوکات هه م به مانای سه ره کی و هه م به مانای مه جازی به کاره ییندرا بیته، به لام ئیدیۆمی هاوتای له زمانی مه به ستدا ته نها له گه ل مانای مه جازی یه ک بگرێته وه؛ چواره م،

ئەو کاتە یاسای بە کارهینانی ئیدیۆم لە دەقی نووسراو، یان لە بەستینی بە کارهینان، یان لە بواری فرەپاتی بە کارهینانەوه لە زمانەکانی سەرچاوە و مەبەست جیاوازی هەبێت (بەیکەر، ۲۰۱۸: ۷۳-۷۶).

وەرگێر بۆ چارەسەرکردنی کیشەیی ئیدیۆم و گۆیستەوهی مانای مەجازی و مەبەست بە پێی ئەو دەقە و بەستینەوی تێیدا هاتوون، دەتوانیت لە ستراتییژیک گەلی جوړاوجۆر کەلک وەر بگریت. پۆلێنەندی بەیکەر (۲۰۱۸) یەکیک لەو پۆلێنەندیانە یە کە بە وردی تیشکی خستۆتە سەر ئەو ستراتییژیانەیی وەرگێر دەتوانیت بۆ دانانی هاوتا بۆ ئیدیۆمەکان کە لێکیان لێوەر بگریت. بەیکەر بە پێی جۆری بەرانبەرێک کە لە لایەن وەرگێرەوه لە زمانی مەبەستدا دابین دەکریت، ئەم ستراتییژیانە دەکاتە شەش بەشەوه: (۱) بە کارهینانی ئیدیۆمیک بە واتا و شیوازی هاوشیوەوه؛ (۲) بە کارهینانی ئیدیۆمیک بە هەمان واتا بەلام شیوازی جیاوازهوه؛ (۳) قەرر وەرگرنتی ئیدیۆم لە زمانی سەرچاوهوه؛ (۴) وەرگێران لە رێگای شی کردنەوه؛ (۵) سڕینەوهی لایەنی گەمەیی زمانی ئیدیۆم؛ (۶) سڕینەوهی ئیدیۆم بە تەواوی (۲۰۱۸: ۷۷-۸۷). کەوابوو وەرگێر بۆ وەرگێرانی هەر ئیدیۆمیک، چەندین رێکار و ستراتییژی جیاوازی لە بەر دەست دایە و دەتوانیت ئەوهی بە بیرورای ئەو لەو دەق و بەستینەدا گونجاوترە هەلبژێریت و لەسەر باشتترینیان بریاری کۆتایی بدات. جیاوازی نیوان بریاری وەرگێرەکان لەسەر ستراتییژی وەرگێران، دەبێتە هۆی جیاوازی نیوان ئەو دەقەنەیی وەریان دەگیرنەوه. کاتیک چەن وەرگێرانمان لەیەک دەق هەبێت، جیاوازی و کاریگەری ستراتییژیهکانی وەرگێران لەسەر چۆنیەتی دەقی وەرگێردراو باشتەر بۆمان دەردەکەوێت. لەم توێژینەوهدا، هەروا کە پیشتر ئاماژەیی پێ کرا، رۆمانی کوردی حەسار و سەگەکانی باوکم لە گەل سێ وەرگێرانی ئەم رۆمانە لە زمانی فارسی دەخریته بەر باس و لێکدانەوه.

۵- حەسار و سەگەکانی باوکم

حەسار و سەگەکانی باوکم، بەرھەمی شێرزاد حەسەن، نوسەر و وەرگێری کوردە کە خاوەنی چوار کۆمەڵە چیرۆک، سێ رۆمان، سێ کورتە رۆمان و هەروەها چەندین بەرھەمی وەرگێران بە زمانی کوردییە. کورتە رۆمانی حەسار و سەگەکانی باوکم یە کەم جار، لە سالی ۱۹۹۷ی زایینی لە هەولێر چاپ و بڵاوکراوەتەوه. شێرزاد حەسەن لەم کورتە رۆمانەدا تیشکی خستوووەتە سەر داب و نەریتی عەشیرەیی، بنەمالەیی و سۆزداری خەلکی کوردستان و لەم بەستینەدا، چیرۆکی کۆرپک دەگیریتەوه کە باوکی خۆی کوشتوووە. ئەم کورتە رۆمانە، وەکوو بەرھەمیکی گرینگ و سەرکەوتوووی ئەدەب و وێژەیی کوردی ناسراوە؛ بەلام ئەوهی بۆتە هۆی هەلبژاردنی ئەم بەرھەمە

لەم لیکۆلینهوهدا، جیاوازییه که وا له لایهنی زمانیه کهیدا ده بیندریت. رادهی بهرچاوی به کارهینانی ئیدیۆمه کوردیه کان له گێرانهوهی ئەم کورته رۆمانه دا، لایهنی ناراستهوخۆ و مه جازی زمانی هیناوه ته یارمه تی وه گێر و هیزی به خشیوه ته ئەو ئالۆزیهی نووسەر ده یه ویت تیکه لی گێرانهوهی ئەم چیرۆکهی بکات. رهنگدانه وهی ئیدیۆمه کان له هه موو به شه کانی ئەم گێرانهوه دا، هاوکات له گه ل ئەوهی له بواری زمانیه وه بوته هۆی ده وله مه ندر و رازاوه تر بوونی ئەم رۆمانه، چێژیکێ تایبه ت به خوینه ری کورد ده دات. هه روا که ئاماژه ی پی کرا، ئەم رۆمانه تا ئیستا سی جار وه رگێردراوه ته سه ر زمانی فارسی. لیره دا، به کورتهی ده روانینه سه ر ئەم سی وه رگێرانه.

۵-۱- سی وه رگێرانی هه سار و سه گه کانی باوکم بو زمانی فارسی

یه کهم وه رگێرانی ئەم رۆمانه بو سه ر زمانی فارسی له سالی ۱۳۸۴، واته هه شت سال پاش بلا بوونه وهی ئەم به ره مه به زمانی کوردی، له لایه ن عه بدۆ لا که یخۆ سه ره وی، نووسه ر و وه رگێر یکی کورد کرا وه به فارسی. ئەم رۆمانه له کتیبیک به ناوی تر بیه خون. چهار اثر و یک گفتگواز شیرزاد حسن بلا بووه ته وه که داگری پێشه کی وه رگێر، کورته چیرۆکیک، وتووێژیک و وتاریکی دیکه ی شیرزاد هه سه نه. له به شی پێشه کهیدا، وه رگێر تیشکی خستۆ ته سه ر جیاوازی نیوان چیرۆکی کوردی کوردستانی ئیران و عێراق و ههروه ها ئاماژه به هیز و وزه ی بهرچاوی ئەم رۆمانه له بواری فورم و شیوازی دارشتنی چیرۆکا ده کات. له کۆتاییدا، وه رگێر شیرزاد هه سه ن وه کوو نوینه ری فه ره نگ و ئە ده بی کوردی ده زانیت و ناساندنی فه ره نگ و وێژه ی کوردی وه کوو مه به سنی سه ره کی له وه رگێرانی ئەم به ره مه مانه پێناسه ده کات. جاری دووه م له لایه ن مه ریوان هه له بجه یی له سالی ۱۳۸۴ ی هه تاوی بو سه ر زمانی فارسی وه رگێردا وه و له کتیبیکدا به ناوی حصار و سگ های پدرم، بلا بووه ته وه. هه لجه یی وه رگێر یکی کورده و تا کوو ئیستا به ره مه میکی زۆری له زمان و وێژه ی فارسییه وه به کوردی و به پێچه وانه شه وه وه رگێرا وه ته وه. ئەم کتیه له سی به ش پیکهاته وه، پێشه کی وه رگێر، وتاریکی شیرزاد هه سه ن و ده قی رۆمانه که. له پێشه کیدا وه رگێر ئاماژه به ئاست و کاریگه ری بهرچاوی نووسه ر له زمان و وێژه ی کوردی ده کات و ههروه ها، ئەم به ره مه به خالیکی وه رچه رخان له وێژه و ئە ده بی کوردی داده نی ت و پاشان له چه ند لاپه ره دا باسی ژیان و به ره مه کانی نووسه ر ده کات. له سالی ۱۳۹۵ ی هه تاوی ئەم رۆمانه بو جاری سیهه م له لایه ن ره زا که ریم مۆجا و پیره وه کرا وه ته فارسی. که ریم مۆجا ویر تا کوو ئیستا خاوه نی چه ندین به ره مه می وه رگێردرا وه زمانی کوردی بو سه ر زمانی فارسییه. کتیبی حصار و سگ های پدرم داگری پێشه کییه کی زۆر کورت و پاشان ده قی رۆمانه که یه. وه رگێر له سه ره تای کتیه که

شرۆڤهیه کی له سەر رۆمانه که ده کات و ئەم بهرهمه وه کوو به ناوبانگترین رۆمانی شیرزاد حهسهن و یه کیک له گرنگترین بهرهمه کانی میژوووی ئەدهبی داستانی کوردستان به ئەژمار دینیت.

۶- باس و لیکدانهوه

وهرگێرانی دهقیکی ئەدهبی، خۆی دهقیکی ئەدهبی به ئەژمار دیت. چیژی خویندنهوهی دهقی ئەدهبی له ئاکامی تیکهڵ بوونی فۆرم و ناوهڕۆکهوه بهدی دیت. بۆیه وەرگێرانی دهقی ئەدهبی له لایه کهوه دهبیت زۆر له دهقی سهره کی نزیك بیت و وەرگێر هم ناگای له واتای دهق بیت و هم وشه و ئیدیۆم و پیکهاتهی رسته کان رهچاو بگریت، و له لایه کی دیکه شهوه شیوازی نووسینی زمانی مه بهست له بیر نه کات (خهزاعی فەر، ۱۳۹۳: ۱۴-۱۵). لهم به شهدا ده چینه سهر لیکدانهوهی وەرگێرانه کان.

۶-۱- ستراتیژییه کانی وەرگێرانی ئیدیۆم و نمونه کانیان

پاش لیکدانهوهی وردی ۲۸ لاپه ره له رۆمانی حه سار و سه گه کانی باوکم، ۱۳۸ ئیدیۆم له دهقی سه رچاوه ده ستیشان کران. هاوتایان له ههر سهی دهقه کهدا دابین کرا و جووری ستراتیژی وەرگێرانه که یان به پپی پۆلینه ندی به یکر (۲۰۱۸) له شهش لقی خواره ودا دابهش کرا. گه رچی ده بی ئاماژه بگریت که به پپی پیویست، گۆرانکاریه ک له چوارچیوهی تیپوری کاره کهدا کرا. پاش لیکدانهوهی دهقی سهره کی بۆمان ده رکهوت که له هه یچ یه ک له و سه د و سهی و هه شت ئیدیۆمه ی له دهقی رۆمانه کهدا هه بوون، گه مه ی زمانیمان به و شیوه که هاوکات هه م مانای سهره کی و هه م مانای مه جازی ئیدیۆمیک پیکه وه هاتیبتن نه مانینی. که وابوو هه ر به م پپی، هه یچ نمونه یه کمان بو ستراتیژی پینجه می به یکر که سرینه وه ی لایه نی سهره کی یان مه جازی ئیدیۆمه کان بوو، له وەرگێرانه کاندانه بینی و هه ر به م بۆنه وه ئەو ستراتیژییه له پۆلینه ندییه کهدا ده ره یندرا. له جیاتیه ئەو ستراتیژییه، ستراتیژییه کی دیکه له پۆلینه ندی به یکر داندره که له درێژه ی شیکاری وەرگێرانه کاندانه بۆمان ده رکهوت. هه یندیک جار وەرگێره کان بۆ وەرگێرانی ئیدیۆمه کوردیه کان شیوازیکی جیاوازیان به کاره ینا بوو که به یکر ئاماژه ی پی نه کرد بوو. به م جووره که وەرگێره کان له هه یندیک شویندا به رانه ر به ئیدیۆمیک کوردی، ئیدیۆمیک فارسی ته واو جیاوازیان به کاره ینا بوو، که نه له بواری واتا و نه کردار و نه مه به سه ته وه یه کیان نه ده گرت هه. واتا، به رانه ریکی ناهاوتا و جیاوازیان بۆ ئیدیۆمه کان دانابوو. که وابوو، هه ر به م بۆنه وه، پینجه مین ستراتیژی له پۆلینه ندی به یکر به ستراتیژی به کاره ینانی ئیدیۆمی ناهاوتا و جیاواز گۆردرا. له م

به‌شده‌ا سهره‌تا ههر به‌ک له ستراتیژی‌یه‌کان به وردی پیناسه ده‌کرین و پاشان چهند نموونه له ههر سی وه‌رگیرانه که بو ههر کامه‌یان ده‌خرینه به‌رچاو.

ستراتیژیی یه‌که‌م: به‌کارهینانی ئیدیومیکی به‌واتا و شیوازی هاوشیوه. ئەم ستراتیژییه داگری به‌کارهینانی ئیدیومیکی له‌زمانی مه‌به‌سته که‌واتاکه‌ی نزیک به‌ئوه‌ی زمانی سه‌رچاوه بیت و سه‌ره‌رای ئه‌وه‌ش داگری هه‌مان وشه‌گه‌ل بیت که له‌زمانی سه‌چاوه‌دا زاراوه‌که‌یان پیکه‌هانه‌وه (به‌یکر، ۲۰۱۸: ۷۷). به‌م شیوه‌یه، وه‌رگیر ده‌توانیت نزیکترین به‌رانبه‌ر بو ئیدیومیکی ده‌قی سه‌رچاوه‌دا بین‌بکات و سه‌ره‌رای ئه‌وه‌ش وینه‌یه‌کی هاوشیوه‌ بخولقیینیت. ئەم ستراتیژییه، له‌سه‌رجه‌م هه‌موو وه‌رگیرانه‌کاندا، ۹۹ جار به‌کارهیندراره. له‌خواره‌وه نموونه‌یه‌ک له‌ههر سی وه‌رگیرانه‌که‌هاتوو:

له‌وه‌خت و ناوه‌ختدا... شه‌وه‌های شه‌و گویم له‌و گریانه‌خنکاوه‌ی دابکان و خوشکه‌کانم بووه،
(حه‌سهن، ۱۳۹۴: ۵)

وقت و بی‌وقت... چه‌شبه‌های بسیاری که از درز درها و پنجره‌های اتاق‌های تاریک... (که‌ریم
موجاویز، ۱۳۹۶: ۱۳)

ئیدیومی کوردی «له‌وه‌خت و ناوه‌ختدا» ناماژه به‌ئهنجامدانی کاریک له‌سه‌ر یه‌ک و له‌کاتی ناله‌باردا ده‌کات. له‌م نموونه‌دا ئەم ئیدیومه به‌ئیدیومیکی هاوتا و هاوشیوه‌ی خوی له‌زمانی فارسیدا وه‌رگیردراره و ههر ئه‌و جوړه‌ی وا ده‌بینن، جگه له‌مانای مه‌جازی، وشه به‌کارهیندراره‌کانیش له‌ههر دوو ئیدیومه‌کدا وه‌کوو یه‌ک وان.

له‌چاوترووکانیکیدا، شیوه‌ی ده‌یه‌ها پیاوی تووره و توسنی ده‌نواند... (حه‌سهن، ۱۳۹۴: ۸۳)
دریک چشم به‌هم‌زدن، شبیه ده‌ها مرد خشمگین و عصبانی شده بود... (هه‌له‌بجه‌یی،
۱۳۸۴: ۱۰۸)

ئیدیومی کوردی «له‌چاوترووکانیکیدا» به‌واتای ئهنجامدانی کاریک له‌ماوه‌یه‌کی زۆر کورت و به‌خیرایی دیت. هاوتای «دریک چشم به‌هم‌زدن» له‌ده‌قه فارسیه‌که‌دا به‌هه‌مان و اتاوه‌هاتوو و ته‌نانه‌ت نیوی «چاو» و کرداری «ترووکاندن» له‌ههر دوو ئیدیومه‌که‌دا دووپات بوته‌وه.

ئهو خوینه‌نه‌ده‌وه‌ستا و نه‌ده‌مه‌یی... نه‌به‌نزا و نما... (حه‌سهن، ۱۳۹۴: ۱۱)

خون بند نمی‌آمد. نه‌با‌دعا و نه‌با‌نذر و نیاز. (که‌بخۆسه‌روی، ۱۳۸۴: ۱۵)

له‌م وینه‌به‌شدا، ئیدیومی کوردی «به‌نزا و نما» واتای سکالا و پارانه‌وه‌ی هه‌یه و به‌هوی دوو وشه‌ی «نزا» به‌مانای دوعا و «نما» به‌مانای نوپژ، لایه‌نی ئایینیشی پیوه‌دیاره. له‌م وه‌رگیرانه‌دا ئیدیومی

«نه با نذر و نیاز» له به‌رانبه‌ری هاتوووه که هه‌مان واتای هه‌یه و به هۆی ئه‌و وشانه‌ی تیدا هاتوون لایه‌نی ئایینی ئیدیۆمه‌که‌ش پارێزراوه.

ستراتیژی دووه‌م: به‌کارهێنانی ئیدیۆمیک به‌هه‌مان واتا، به‌لام له شیوازیکی جیاوازا. جیاوازی نیوان ئه‌م ستراتیییه و ستراتییی یه‌که‌م له‌وه‌دایه که له‌م ستراتیییه‌دا وه‌رگیر ئیدیۆمیک له‌ زمانی مه‌به‌ست به‌کاردینیت که ئه‌گه‌چی هه‌مان واتا یان واتایه‌کی زۆر نزیک به ئیدیۆمی زمانی سه‌رچاوه‌ی هه‌یه، به‌لام ئه‌و وشانه‌ی ئه‌و دوو ئیدیۆمه له‌ دوو زمانه‌که‌دا پیک‌دینن له‌یه‌ک جیاوازن (به‌یکر، ۲۰۱۸: ۷۹). که‌وابوو له‌ به‌رانبه‌ری ئیدیۆمیک کوردی، ئیدیۆمیک فارسی ده‌بینین که هه‌مان واتا و مه‌به‌ستی هه‌یه به‌لام وشه‌کانیان وه‌کوو یه‌ک نین و ئه‌و وینه‌ی پیک‌دینن له‌ دوو زمانه‌که‌دا تۆزیک یان زۆرپیک له‌یه‌ک جیاوازه. ئه‌م ستراتیییه ۸۵ جار له‌ سێ وه‌رگیرانه‌که‌دا به‌کارهێندراوه. له‌ خواره‌وه نمونه‌یاک له‌ هه‌ر سێ وه‌رگیرانه‌که‌ ده‌بینن:

کور و کچی من ئه‌وسا له‌به‌ر دلی من شیرین ده‌بن گوپرایه‌لی فه‌رمایشه‌کانی من بن.
(حه‌سن، ۱۳۹۴: ۲۶)

بچه‌های من وقتی پیش چشم من عزیز می‌شن که حرف‌شنو باشن. (که‌بخۆسه‌وه‌ی، ۱۳۸۴: ۲۶)

«گوپرایه‌ل بوون» له‌ زمانی کوردیدا به‌ واتای به‌فرمان بوون و به‌جیهێنانی قسه‌ی که‌سانی گه‌وره‌تر به‌کارده‌هێندریت. ئیدیۆمی «حرف‌شنو بودن» له‌ زمانی فارسیدا ریک به‌ هه‌مان مانا و مه‌به‌سته‌وه به‌کارده‌هێندریت و که‌چی وشه‌ی «گوپ» له‌ ئیدیۆمه کوردیه‌که‌ و وشه‌ی «حرف‌شنو» له‌ فارسیه‌که‌دا لیک نزیکن به‌لام دوو وینه‌ی جیاواز ده‌خولقینن.

له‌سه‌ر فیکه‌لیدانی خۆم نه‌که‌وتم... (حه‌سن، ۱۳۹۴: ۳۲)
از سوت زدن دست بر نمی‌داشتم... (هه‌له‌بجه‌یی، ۱۳۸۴: ۶۲)

ئیدیۆمی «له... نه‌که‌وتن» به‌ مانای درێژه‌پیدان به‌ کاریک به‌ بی‌ ئاوردانه‌وه له‌ بارودۆخه‌که‌یه و واتای لاوه‌کی و نه‌رینی هه‌یه. ئیدیۆمی «از کاری دست برداشتن» له‌ زمانی فارسیدا به‌ هه‌مان واتای سه‌ره‌کی و لاوه‌کییه‌وه به‌کارده‌هێندریت، که‌چی ئیدیۆمه‌کان وشه‌ و شیوازی جیاوازیان له‌ دوو زمانه‌که‌دا هه‌یه.

که‌س نقه‌ی نه‌کرد و زاری هه‌لنه‌هینا... (حه‌سن، ۱۳۹۴: ۵۶)
هیچ کس لب از لب باز نکرد... (که‌ریم موجاویر، ۱۳۹۶: ۶۵)

زاراوهی کوردی «زار هه‌لنه‌هینان» به واتای قسه نه‌کردن و هیچ نه‌گوتنه. زاراوهی «لب از لب باز نکردن» زمانی فارسیدا هه‌مان مانا و کرداری هه‌یه، که‌چی دوو ناوی جیاوازی «زار» و «لب» وینه‌ی جیاوازیان له دوو زمانه‌که‌دا هیناوه‌ته ناراه.

ستراتیژی سییه‌م: قهرز وهرگرتنی ئیدیۆم له زمانی سه‌رچاوه. ئەم ستراتیژییه له کاتیکدا به‌کارده‌هیندریت که بو ئیدیۆمیکی زمانی سه‌رچاوه، هیچ به‌رانبه‌ریکی هاوتا و هاوشیوه یان به شیوازیکی جیاوازه‌وه له زمانی مه‌به‌ستدا نه‌بیت، واتا ستراتیژی یه‌که‌م و دووه‌هم که‌لکیان لیه‌وه‌نه‌گیردریت. له‌و حاله‌ته‌دا، وهرگیر له ستراتیژی قهرز وهرگرتن که‌لک‌وه‌رده‌گریت که به مانای وهرگیرانی ده‌قاوده‌ق و وشه به وشه‌ی ئیدیۆمیک له زمانی سه‌رچاوه و گو‌یستنه‌وه‌ی هه‌ر به‌و شیوازه بو سه‌ر زمانی مه‌به‌سته (به‌یکر، ۲۰۱۸: ۸۰). ئەم ستراتیژییه مه‌ترسی ئەوه‌ی هه‌یه که وهرگیرانی ده‌قاوده‌ق نه‌توانیت واتا و مه‌به‌ستی ئیدیۆمه‌کان به دروستی بو خو‌ینه‌ری مه‌به‌ست بگو‌یزیته‌وه. ئەم ستراتیژییه له سی وهرگیرانه‌که‌دا ۳۲ جار به‌کاره‌یندراوه. لیره‌دا وینه‌یه‌ک له هه‌ر سی وهرگیرانه‌که‌مان هیناوه:

فه‌رشچنی ده‌ست‌په‌نگین بیت. (حه‌سه‌ن، ۱۳۹۴: ۳۸)

قالیبافی ماهر و رنگین دست باشد. (که‌یخۆسه‌وه‌ی، ۱۳۸۴: ۳۴)

ئیدیۆمی «ده‌ست‌په‌نگین» له زمانی کوردیدا بو‌ئاماژه به که‌سیکی هونه‌رمه‌ند و ده‌ست‌نه‌خشین به‌کاردریت. وهرگیر له‌م نمونه‌دا جگه له جیبه‌جی‌کردنی شوینی ناوی «ده‌ست» و ئاوه‌لناوی «په‌نگین» به پینی ریزمانی فارسی، شتیکی دیکه‌ی نه‌گو‌ریوه و ئەو ئیدیۆمه‌ی وشه به وشه بو‌نیو ده‌قی فارسی رۆمانه‌که هیناوه. به‌لام وهرگیرانی ده‌قاوده‌ق ده‌سته‌واژه‌یه‌کی نامۆی پیکه‌هیناوه که ناتوانیت واتا و مه‌به‌ستی ئیدیۆمه‌که به ته‌واوی بگه‌ینیت و هه‌ر به‌و بو‌نه‌وه وهرگیر ئاوه‌لناویکی دیکه‌ی له‌و رسته‌یه زیاد‌کردوو که ئەو بو‌شاییه پر بکاته‌وه. ئەمه‌ش له حالیکدا به که وهرگیر ده‌یتوانی، وه‌کوو وینه، له ئیدیۆمی هاوتای فارسی «چیره دست» که‌لک‌وه‌برگرت.

منی ده‌ست به خوینی باوکی سوور بووی. (حه‌سه‌ن، ۱۳۹۴: ۵۰)

دستم به خون پدر سرخ شده بود. (هه‌له‌جه‌یی، ۱۳۸۴: ۷۸)

ئیدیۆمی «ده‌ست به خوینی که‌س سوور بوون» که به مانای کوشتنی که‌سیک دیت. وهرگیر ئیدیۆمه‌که‌ی ده‌قاوده‌ق قهرز وهرگرتوووه. گه‌رچی وهرگیرانه فارسیه که ده‌توانیت مانا و مه‌به‌ستی ئیدیۆمه کوردیه که بگه‌ینیت، به‌لام وهرگیر ده‌یتوانی له ئیدیۆمی هاوتای فارسی «دست به خون کسی آلوده شدن یا آغشته شدن» که‌لک‌وه‌برگرت و شیوازی ئیدیۆمه‌تیکی ده‌قه‌که‌ش بپاریزیت.

لال بووم و زمانم له گو کهوت... (حهسن، ۱۳۹۴: ۴۴)

لالمانی گرفتم و زمانم از جنبش افتاد... (که‌ریم موجاویر، ۱۳۹۶: ۵۱)

تیدیومی « زمانم له گو کهوت » له زمانی کوردیدا به واتای لال بوون و ههروه‌ها سر بوون له سه‌رما دیت. وشه‌ی «گو» مانای جوول‌ه‌شی هه‌یه. له ده‌قی وەرگیراندا، وەرگیر ئەم تیدیومی وشه به‌وشه هیناوه‌ته نیو زمانی فارسی. گەرچی وەرگیرانی ئەم تیدیومه به‌م شیوه نه‌یتوانیوه له ده‌قه فارسییه که‌دا شیوازیکی ئاسایی و سرووشتی له‌خوبگریت.

ستراتیژی چواره‌م: وەرگیرانی تیدیوم له ریگای شی کردنه‌وه. کاتیک وەرگیر نه‌توانیت له زمانی مه‌به‌ستدا هاوتایه‌ک بو زاراو‌یه‌ک ببینیت‌وه یان شیوازی به‌کارهینانی زاراو‌یه که له دوو زمانه که‌دا جیاواز بیت و وەرگیرانی وشه به وشه‌ش چاره‌سه‌ری کیشه‌ی وەرگیران نه‌کات، ده‌کریت زاراو‌یه که سه‌رله‌نوی له زمانی مه‌به‌ستدا داب‌ریژیت‌وه، واتا مانای زاراو‌یه که له زمانی مه‌به‌ستدا به شیوازیکی راسته‌وخو شی بکاته‌وه و له شیوازی تیدیوم ده‌ربینیت (به‌یکر، ۲۰۱۸: ۸۱). خالی لاواز و نه‌رینی ئەم ستراتیژییه له‌وه‌دایه که له لایه‌نی مه‌جازی و جوانکاریه‌ک که به بو‌نه‌ی تیدیومه‌که‌وه له زمانی سه‌رچاوه‌دا هه‌یه له زمانی مه‌به‌ستدا له‌ناوده‌چیت و ده‌س‌دریت‌وه. ئەم ستراتیژییه له سی وەرگیرانه که‌دا ۱۰۸ جار به‌کارهیندراره. له خواره‌وه وینه‌یه‌ک له هه‌ر سی وەرگیرانه که هاتووه:

مه‌مه‌وه و مه‌ژی خوراکی بو فری‌ده‌ن. (حهسن، ۱۳۹۴: ۲۳)

تنها به قدری که ازگرسنگی نمیرد جلوش خوراکی بگذاریم. (که‌بخوسره‌وی، ۱۳۹۴: ۲۳)

له‌م نموونه‌دا وەرگیر، بو تیدیومی « مه‌مه‌وه و مه‌ژی » که به مانای ژیانیکی ناحه‌ز و ناخوشه، له جیاتی هاوتا و به‌رانبه‌ری هاوشیوه‌ی له زمانی فارسی که ده‌بیته «بخور و نمیر» واتای مه‌جازی تیدیومه‌که‌ی به زمانیکی سه‌ره‌کی و راسته‌خو شی کردۆته‌وه. که‌وابوو، به‌س واتای سه‌ره‌کی هیناوه‌ته نیو ده‌قی مه‌به‌ست و هه‌یچ تیدیومیکی له‌وی نه‌ماوه‌ته‌وه.

ده‌سندوو‌قیکی پر له‌خول هه‌ناسه‌ساردتان نه‌کات. (حهسن، ۱۳۹۴: ۴۷)

ده‌سندوق دیگر پر از خاک هم نباید شمارانا امید کند. (هه‌له‌بجه‌یی، ۱۳۸۴: ۷۵)

تیدیومی کوردی «هه‌ناسه‌سارد کردن» به واتای دل‌سارد کردنه‌وه و نا‌هۆمید کردن دیت، که له زمانی فارسیدا هاوتای «دل‌سرد کردن» ی به هه‌مان واتا و مه‌به‌سته‌وه بو هه‌یه. که‌چی له‌م وەرگیرانه‌دا به‌س واتای مه‌جازیه‌که‌ی پارێزراوه و وینه و وشه‌کان و هیندرانه‌ته نیو ده‌قی فارسی و شیوازی تیدیومی پێوه نه‌ماوه.

سه‌گه کانم برده چند کۆلانه‌یه‌ک و ده‌رگام له‌سه‌ر داخستن. (حه‌سەن، ۱۳۹۴: ۵۳)
سگ‌ها را توی چند آلونک زندانی کردم. (که‌ریم موجاویز، ۱۳۹۶: ۶۱)

ئیدیۆمی کوردی «ده‌رگا له‌سه‌ر داخستن» به واتای زیندانی کردنی که‌سیک، له زمانی فارسیدا ئیدیۆمی هاوتای «در را روی کسی بستن» هه‌یه که هه‌مان مانا و هه‌مان وینه له‌خۆده‌گریت. که‌چی وه‌رگێر له‌جیاتی به‌کارهینانی ئه‌و ئیدیۆمه، له ستراتیژی شی کردنه‌وه که‌لکی وه‌رگرتوو و به‌م چه‌شنه، ته‌نیا مانای مه‌جازی‌که‌ی ره‌چاو گرتوو و بو نۆ ده‌قی وه‌رگێرانه‌که‌ی هیناوه و وشه‌ پیکه‌ینه‌ره‌کان و شیوازی ئیدیۆمه که به ته‌واوی له ده‌قی سه‌رچاوه‌دا به‌جی‌ماوه.

ستراتیژی پینجه‌م: به‌کارهینانی ئیدیۆمیکی جیاواز و ناهاوتا. هه‌ر ئه‌و جوهری که ئاماژه‌ی پی‌کرا، ئه‌م ستراتیژییه‌ له‌م لیکۆلینه‌وه‌دا بوو به‌جیگری ستراتیژی پینجه‌می به‌یکر (۲۰۱۸: ۸۵) که هه‌یج نمونه‌یه‌کی بو نه‌بهندراوه. مه‌به‌ست له‌م ستراتیژییه‌ ئه‌وه‌یه که له نیوان ئیدیۆمه کوردیه‌کان و به‌رانبه‌ریک که له لایه‌ن وه‌رگێره‌وه له ده‌قه فارسیه‌که‌ بو‌ی دانراوه، هه‌یج خالیکی هاوبه‌ش نه‌ له‌ رووی واتا و نه‌ له‌ رووی وینه و مه‌به‌ست و کرداره‌وه نییه. به واتایه‌کی دیکه، ئیدیۆمیکی ته‌واو جیاواز به‌کارهینراوه که هه‌یج پیوه‌ندیه‌کی به ده‌قی سه‌رچاوه‌وه نییه. ئه‌م ستراتیژییه‌ له‌ سی وه‌رگێرانه‌که‌دا ۲۳ جار به‌کارهیندراوه. له‌ خواره‌وه نمونه‌یه‌ک له هه‌ر سی وه‌رگێرانه‌که‌ ئاماژه‌ی پی‌کراوه:

که‌ رۆژیکیان په‌رپیزی لی‌گرتیم و... (حه‌سەن، ۱۳۹۴: ۳۲)
یک روز کنار چرخ آبی جلوم سبز شد... (که‌یخۆسه‌روی، ۱۳۸۴: ۲۸)

له به‌رانبه‌ر ئیدیۆمی کوردی «په‌ریز گرتن له که‌سیک» به واتای ریگا له که‌سیک گرتنه، له زمانی فارسیدا ئیدیۆمی هاوتا و هاوشیوه‌ی «سر راه کسی را گرفتن» هه‌یه که ده‌توانیت به ته‌واوی ئه‌رکی ئیدیۆمی سه‌رچاوه به‌ریوه بیات. له حالیکدا که وه‌رگێر له ئیدیۆمیکی جیاواز به واتایه‌کی جیاوازه‌وه که‌لکی وه‌رگرتوو که ره‌نگه‌ توانیبیتی له‌و به‌سیتنه‌دا خۆی بگونجینیت و مانادار بیت، به‌لام واته‌که‌ی له‌گه‌ل ئه‌وه‌ی ده‌قی سه‌رچاوه‌ جیاوازه و یه‌ک ناگریتته‌وه.

ئه‌وه‌نده گۆره‌وشار درام شیری دایکم له هه‌ردوو کونه‌لوومه‌وه پێژا.. (حه‌سەن، ۱۳۹۴: ۸۶)
آن قدر گور به گور شده ام که شیر مادر از نوک دماغم بیرون می‌زند. (هه‌له‌بجه‌یی، ۱۳۸۴: ۱۱۱)

زاراوه‌ی کوردی «گۆره‌وشار دران» که جگه له واتای سه‌ره‌کی که ئاماژه به ئه‌شکه‌نجه و ئازاری مردوو له ناو گۆردا ده‌کات، واتایه‌کی ئایینیشی پیوه‌دیاره، له وه‌رگێرانه‌که‌دا کراوه‌ته «گور به گور شدن» که به مانای جیبه‌جی کردنی مردوو له گۆریک بو گۆریکی دیکه‌یه و بو ئاماژه کردن به

ئاواتی ئازار و ئەشکه‌نجی که‌سیک پاش له‌ مردن به‌ کاردیت. ئەم وه‌رگێرانه‌ نه‌ ته‌نیا واتایه‌ کی جیاوازی هه‌یه‌، به‌ لکوو ره‌وتی چیرۆکی رۆمانه‌ که‌ش تیک‌ده‌دات. له‌م نمونه‌دا وه‌رگێر ده‌کرا ئەم ئیدیۆمه‌ به‌ یارمه‌تی ستراتیژی چوارهم بکاته « فشار قبر » که‌ هه‌م واتاکه‌ بگه‌ینیت و هه‌م له‌ گه‌ل ره‌وتی رۆمانه‌ که‌شدا یه‌ک بگه‌یته‌وه‌.

ئهمیان په‌نجه‌کانی توانه‌وه‌ ئه‌وه‌نده‌ ده‌پێه‌کانی بۆ بشوات و (حه‌سه‌ن، ۱۳۹۴: ۲۰)
از بس شلوارها و تنبان‌های پدر را شسته بود انگشتانش آب‌رفته بود ... (که‌ریم موجاویر،
۱۳۹۶: ۲۹)

ئیدیۆمی «په‌نجه‌کانی توانه‌وه‌» لێره‌ به‌ مانایه‌ کی مه‌جازیه‌وه‌ به‌ کاره‌یندراوه‌ و ئاماژه‌ به‌ سوانی په‌نجه‌ پاش ئیشی زۆر ده‌کات. به‌لام له‌ ده‌قی وه‌رگێرانه‌ که‌دا به‌رانبه‌ریکی بۆ دانراوه‌ که‌ جگه‌ له‌وه‌ی ئه‌و مانایه‌ له‌خۆناگریت، له‌ زمانی فارسیدا ئه‌و وشانه‌ به‌م شیوه‌یه‌ له‌ ته‌نشتی یه‌کترا نایه‌ن. ده‌کرا وه‌رگێر له‌ به‌رانبه‌ری ئه‌و ئیدیۆمه‌ وه‌کوو وینه‌، له‌ «انگشتانش ساییده‌ شده‌ بود» که‌ لک‌وه‌ر بگه‌یت.

ستراتیژی شه‌شه‌م: سهرینه‌وی ئیدیۆم به‌ ته‌واوی. کاتیک ئیدیۆمیک له‌ زمانی مه‌به‌ستدا هاوتایه‌ کی نزیکه‌ نه‌بیت یان هه‌روه‌ها دارشته‌وه‌ و شی کردنه‌وه‌ی به‌ ئاسانی ئه‌نجام نه‌دریت یان به‌ شیوازیکی جیاواز له‌ دوو زمانه‌ که‌دا به‌ کاره‌یندراوه‌، په‌نگه‌ وه‌رگێر ئه‌و ئیدیۆمه‌ به‌ ته‌واوی له‌ ده‌قی مه‌به‌ستدا بيسریته‌وه‌ (به‌یکر، ۲۰۱۸: ۸۶). ئەم ستراتیژییه‌ له‌ سێ وه‌رگێرانه‌ که‌دا ۶۷ جار به‌ کاره‌یندراوه‌. له‌ خواره‌وه‌ نمونه‌یه‌ک هاتوه‌وه‌:

حه‌سار به‌ جی بیلین و برۆین ... سه‌ره‌ه‌لگه‌رین... (حه‌سه‌ن، ۱۳۹۴: ۵۶)
همه‌ مون حصارو ترک بکنیم؟ (که‌ریم موجاویر، ۱۳۹۶: ۶۴)
حصار رو بزاریم و بریم. (که‌یخۆسه‌وه‌ی، ۱۳۸۴: ۴۶)

له‌م نمونه‌دا، ئیدیۆمی کوردی «سه‌ره‌ه‌لگه‌رن» به‌ واتای رۆیشتن وله‌ شوینیک بۆ هه‌میشه‌ و ئاواره‌ بوون و به‌ره‌ و نادیار وه‌رێ که‌وتن به‌ کاره‌یندراوه‌. له‌ ده‌قه‌ فارسیه‌ که‌دا وه‌رگێر ئەم ئیدیۆمه‌ی به‌ ته‌واوی سهریوه‌ته‌وه‌. ئەم ئیدیۆمه‌ له‌ هه‌ردوو وه‌رگێرانه‌ که‌ی دیکه‌شدا به‌ هه‌مان شیوه‌ بۆسه‌ر زمانی فارسی وه‌رنه‌گه‌یتر دراوه‌ته‌وه‌. که‌چی وه‌رگێره‌ کان ده‌بانتوانی له‌ ئیدیۆمی هاوتای فارسی «سر به‌ کوه‌ و بیابان گذاشتن» به‌ هه‌مان ماناوه‌ که‌ لک‌وه‌ر بگه‌رن.

۶-۲- ولامی پرسیاره‌کانی تووژینه‌وه‌

پاش لیکدانه‌وی هه‌ر شه‌ش ستراتیژی وه‌رگێرانی ئیدیۆم و باس له‌سه‌ر جیاوازییه‌کانیان و هه‌روه‌ها شی کردنه‌وه‌ی نمونه‌کان له‌ هه‌ر سێ وه‌رگێرانی جه‌سته‌ی ئەم لیکۆلینه‌وه‌دا، ده‌توانین

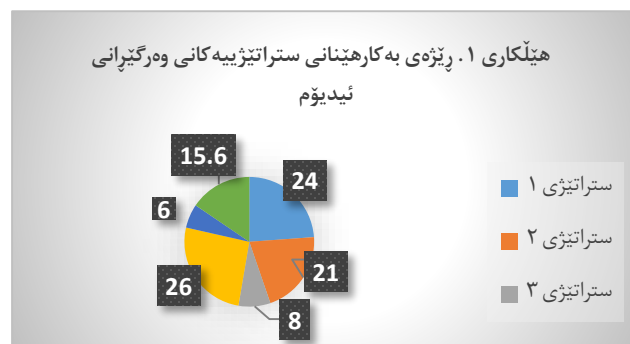
ئێستا برۆینه سەر باس و شی کردنهوهی وهرگیرانه کان و به پێی ئهو دهیتا و ئاماره‌ی به ده‌ستمان هینا ولامی پرسپاره‌کانی ئهم توێژینه‌وه بدهینه‌وه.

۶-۲-۱- پرسپاری به‌که‌م

پرسپاری به‌که‌می ئهم توێژینه‌وه ئه‌وه بوو که وه‌رگیره‌کان له چ ستراتیژی گه‌لیک بو‌ دابین کردنی هاوتای ئیدیۆمه کوردیه‌کان که لکیان وه‌رگرتوو؟ به پێی چوارچێوه‌ی تییۆری ئهم توێژینه‌وه که له‌سەر پۆلێنبه‌ندی به‌یکر (۲۰۱۸) داندرا‌بوو، هه‌ر سێ وه‌رگیر بو‌ گۆیستنه‌وه‌ی ئیدیۆمه کوردیه‌کان بو‌ سهر زمانی فارسی له پینج ستراتیژی له‌و شەش ستراتیژی‌یه‌ی به‌یکر ئاماژه‌یان پێ ده‌کات که لکیان وه‌رگرتوو جگه‌ له‌یه‌ک ستراتیژی. که‌وابوو وه‌رگیره‌کان له ئیدیۆمی هاوتا و هاوشیوه، ئیدیۆمی هاوتا به‌شیوازی جیاوازه‌وه، قه‌رز وه‌رگرتن و شی کردنه‌وه‌وه هه‌روه‌ها سپینه‌وه‌ی ئیدیۆمه‌کان له ره‌وتی وه‌رگیرانی رۆمانه‌که‌دا که لکیان وه‌رگرتوو. ئه‌گه‌چی له ده‌قی کوردی رۆمانه‌که‌دا هه‌یچ ئیدیۆمیکمان نه‌بوو که به‌شیوه‌یه‌ک به‌کارهیندرا‌ییت هه‌م مانای سه‌رکی و هه‌م مانای مه‌جازی وشه‌کان له‌خۆبگریت، ستراتیژی پینجه‌می پۆلێنبه‌ندی به‌یکر که بو‌ وه‌رگیرانی ئهم چه‌شنه ئیدیۆمه به‌کارده‌هیندرا، له چوارچێوه‌ی تییۆری ئهم توێژینه‌وه‌یه هاته‌ده‌ری و بو‌مان ده‌رکه‌وت ستراتیژی‌یه‌کی نوێ له وه‌رگیرانه‌کاندا به‌کارهیندراوه که له‌و پۆلێنبه‌ندی‌دا نه‌هاتوو، وه‌کوو ستراتیژی پینجه‌م بو‌ وه‌رگیرانی ئیدیۆمه‌کان ره‌چاو گیردرا و داگری به‌کارهینانی ئیدیۆمیک جیاواز به‌ واتایاکی جیاواز و ناهاوتا بوو. راده‌ی به‌کارهینانی هه‌ر یه‌ک له‌م ستراتیژیا‌نه له‌ جه‌سته‌ی ئهم لیکۆلینه‌وه‌دا به‌ گشتی له‌ هیلکاری یه‌که‌مدا پيشان دراوه که هاوکات بو‌ ولامدانه‌وه‌ی پرسپاری به‌که‌م و دووه‌می ئهم لیکۆلینه‌وه‌ گرینگه‌.

۶-۲-۲- پرسپاری دووه‌م

له پرسپاری دووه‌مدا سه‌ره‌تا ده‌مانه‌ویست بزاین کام ستراتیژی زیاتر له‌وانی دیکه که‌لکی لیه‌وه‌رگیراوه و پاشان هۆکار و کاریگه‌ری له‌ سه‌ر وه‌رگیرانه‌که به‌ گشتی چی بووه؟ له هیلکاری یه‌که‌مدا، شەش ستراتیژی وه‌رگیرانی ئیدیۆم به‌ پێی لیکدانه‌وی ئاماری ده‌یتا‌کان، له هه‌رسی وه‌رگیرانه‌ فارسیه‌که‌دا، به‌ پێی رێژه‌ی فره‌پاتی جیا‌کراونه‌ته‌وه و پيشان درا‌ون.

به پێ هینلکاری سهرهوه، ستراتیژی چوارهم واتا وەرگیرانی ئیدیۆم له رینگای شی کردنهوه واتایی له زمانی مهبهستدا، ۲۶ له سهدا هاتوو و فرهپاتترین ستراتیژی بووه. به بروای بهیگر (۲۰۱۸) کاتیک هاوتایه کی هاوشیوه یان جیاواز له زمانی مهبهستدا بۆ ئیدیۆمیک نه بیت و قهرز وەرگرتنی ئیدیۆمه کهش له زمانی سهراچاوه به بۆنه ی جیاوازی نیوان زمانه کان چاره سهری کیشه ی وەرگیران نه بیت، وەرگیر بهس واتای ئیدیۆمه که بۆ سهر زمانی مهبهست وهرده گیریتتهوه. بهم شیوهیه وەرگیر ده توانیت خۆی له سرینهوه ی ئیدیۆمه که لابادات که چی لهم ستراتیژییه دا بهس واتا و مهبهست ده گوێزیتتهوه و ئەم شیوازه له وەرگیران ده بیتته هۆی سرینهوه ی جوانکاری و شیوازی مه جازی دهقی سهره کی و دهقی مهبهست، له رووی شیوازی نووسینهوه، لاوازر له دهقی سهره کی ده بیت و چیژی دهقی سهره کی نابیت. به گشتی کاتیک ریزه ی به کارهینانی ئەم ستراتیژییه له سهرهوه بیت، پیشاندهری گۆرانکاری له چوارچیوه و شیوازی نووسینی دهقی سهراچاویه، که ئەمهش له وەرگیرانی دهقی ئەدهبیدا، که شیوازی نووسین خۆی که رهسته یه ک بۆ دهربرینی مهبهستی نووسه ره، پهسند ناکریت. سهرنجیکی ورد لهو شوینانه ی که ئەم ستراتیژییه به کارهاتوو بۆمان دهرده خات له زۆربه ی کات ههر سی وەرگیر له حالیکدا له ئەم ستراتیژییه که لکیان وەرگرتوو که ده یانتوانی له جیاتی شی کردنهوه له ئیدیۆمیک هاوتای زمانی فارسی که لک وهر بگرن. وه کوو وینه که یخۆسه روی به رانه بهر به ئیدیۆمی « دهرمانخواردی بکهن» له دهقه فارسییه که دا « زهر توی غدایش ریخته بودند» ی داناوه، که چی دهیتوانی وه کوو دوو وەرگیره که ی تر ئیدیۆمی فارسی «دواخور کردن» یان «چیز خور کردن» بۆی دانیت. یان له شویتیکی دیکه دا، هه له بجه یی و که ریم موجه اویر بۆ ئیدیۆمی «ههر ئەوه ندهم پی کرا» به رانه بری «فقط توانستم» یان داناوه، که بهس واتا که ی ده گه یینیت، که چی ده کرا وه کوو که یخۆسه روی هاوتای فارسی «تنها کاری که از من ساخته بود» به کاربینن. له جیگایه کی دیکه دا، که یخۆسه روی به رانه بهر به ئیدیۆمی کوردی «ئیدی له وه دهرچوو بوو» له دهقه فارسیه که دا دایناوه «طوری شده بود که»، له حالیکدا که دهیتوانی وه کوو که ریم موجه اویر له ئیدیۆمی فارسی «دیگر کار از این گذشته بود» که لک وهر بگرت.

پاش ئەم ستراتیژییه، ستراتیژی یه که م و دووه م ریزه ی ۲۴ له سه د و ۲۱ له سه دیان هه یه. واتا وەرگیره کان لهم شوینانه دا تیکۆشاون تا ئەو راده یه ی وا ده کریت له زمانی مهبهستدا ئیدیۆمیک به هه مان واتا، وینه و کار کرده وه دابین بکهن و به پپی نزیک ی نیوان زاراوه کانی زمانی کوردی و فارسی، له زۆر شویندا ئەم ستراتیژییه سه رکه وتوو بووه. لهو شوینانه ش وا نه یانتوانیوه هاوتای هاوشیوه ی ئیدیۆمه کوردیه کان دابینن، له ئیدیۆمی جیاواز به لام به هه مان واتا که لکیان وەرگرتوو. ده توانین بلینن، وەرگیره کان توانیوانه له به رانه بهر ژماره یه کی زۆر له ئیدیۆمه

کوردییە کان ئیدیۆمی فارسی دابنن و واتا و وینه و مەبەستی مەجازی ئیدیۆمە کان لە دەقی مەبەستدا بپارن، ئەگەچی لە هیندیک شویندا وەرگیر لەجیاتی ستراتیژی یە کەم لە ستراتیژی دووھەم کەلکی وەرگرتوو. بۆ نموونە هەلەبجەیی ئیدیۆمی «خۆمان...مردین ئەوئەندە» ی وەرگیراوە بە «از پا درآمدم» لە حالیکدا هاوتای نزیک تری فارسی «ما که مردیم بس» مان بۆی هەیه کە کەریم موجاوێر بە کاری هیناوە. یان لە شوینکی دیکەدا کەخوسرەوی لە بەرانبەر «کەس نەقی نە کرد» هاوتای «صدا از هیچکدام در نیامد» ی داناوە، بەلام دەیتوانی وەرگرتن هەلەبجەیی ئیدیۆمی نزیکتری فارسی «کسی جیک نزد» ی بۆ دابنیت.

ئیدیۆمە کان لە هەرسێ وەرگیرانە کەدا، ۶۷ جار، واتا رێژە ۱۶ لە سەد، بە تەوای سەراونەتەو. لە حالەتی ئاسایی دا ئەم ستراتیژییە کاتیک بە کاردەهینریت کە وەرگیر بە هۆی جیباوازی زۆری نیوان دوو زمانە کە و نەبوونی هاوتا لە زمانی مەبەستدا، هیچ رینگایەکی جگە لە سەرینەوێ ئیدیۆمیک نەبیت. کەچی، پاش لیکدانەوێ دەقە وەرگیردراوە کان بۆمان دەرکەوت کە جگە لە یە ک یا دوو شوین، وەرگرتن «رۆلەرۆ کردن»، «لە کاتی گیانەلادا» هۆکاری سەرینەوێ ئیدیۆمە کان، سانسۆری ئەو رسته یان ئەو بەشە لە دەقە سەرەکییە کە بوو کە ئیدیۆمە کە تیبدا هاتوو. کەوابوو هۆکاری سەرینەوێ ئیدیۆمە کان پێوەندی لە گەل بوون یان نەبوونی هاوتا، و هەر وەرگیراوی وەرگیر لە سەر ستراتیژی گونجاوی وەرگیرانی ئیدیۆمە کە لەو شوینانەدا نییە و وەرگیر ناچار بوو بە بۆنە ی هۆکاری سانسۆرەو ئەو بەشە بسپرتەو.

پاشان ستراتیژی قەرز وەرگرتنی ئیدیۆم لە رینگای وەرگیرانی وشە بە وشەو ۳۲ جار، واتا نزیک بە ۸ لە سەد، بە کارهیندراوە. کەچی ستراتیژی قەرز وەرگرتن، تەنھا لە کاتی نەبوونی ئیدیۆمی هاوتای یە کسان یان جیباوازی بە کار دەهیندیریت، بەلام کیشە ی سەرەکی ئەم ستراتیژییە لەو دەدا، زۆر بە کات بە پێ جیباوازی نیوان دوو زمانە کە لە بواری پیکهاتە ی ئیدیۆمە کان، واتای مەجازی وشە کان و جیباوازی نیوان گۆشەنیاگای زمانە کان بۆ رووداوە کان، وەرگیرانی دەقاودەوق ناتوانیت واتا و مەبەستی مەجازی زارەو کان پیکهاتە بگوازرتتەو و ئەمەش رەنگە هۆی داھینانی دەقیکی نااسایی ببیت. لە وەرگیرانی ئیدیۆمە کانێ ئەم رۆمانەدا دەبینن هیندیک جار وەرگیرە کان لە حالیکدا ئیدیۆمە کوردییە کانیاں قەرز وەرگرتوو کە لە فارسیدا هاوتایەکی نزیکیان بۆ هەبوو. بۆ وینه، هەلەبجەیی ئیدیۆمی «وێک بەرخێ قوربانی» وشە بە وشە هیناوەتە نیو دەقی وەرگیرانە کە «مانند برهی قربانی»، کەچی هەر وەرگیرانە کە لە دوو وەرگیرانە کە ی تردا هاتوو، «مانند گوسفند قربانی» هاوتای ئەم ئیدیۆمە لە زمانی فارسیدا. یان لە شوینکی دیکەدا هەلەبجەیی ئیدیۆمی «دامینیان دەگرتم» وشە بە وشە کردوو بە فارسی «دامانم را می گرفتند»،

كەچى ئىدىيۇمى بەرانبەرى لە فارسىدا دەبىتە « دست به دامنم مى شدند»، كە ئەو دوو ۋەرگىرە كەى دىكە كەلكيان لى ۋەرگرتوو.

ستراتىژىيى ۋەرگىرانى ناھاوتا، كە ۋەكوو جىگرى ستراتىژىيى پىنجەم لە پۆلېنبەندى بەيكردا دانرا، سەرجم ۲۳ جار، ۋاتا نىكەى ۶ لە سەد، بەكارھىندراۋە. كە دەتوانىت لەبەر چەند ھۆكارى جىاۋاز بىت؛ نەدېتتە ۋەى ھاۋتاي نىك بۆ ئىدىيۇمە كان، تىگەيشتنى نادروست و بە ھەلە لە ۋاتاي مەجازى ئىدىيۇمە كان، ھەرۋەھا سانسۆرى ئىدىيۇمە كان كە بۆتە ھۆى ئەۋە ۋەرگىر لە جىياتى سىرپنەۋەى ئىدىيۇمە كان، ھەۋل بەدات ئىدىيۇمىك بە ۋاتايەكى زۆر جىاۋاز لە نىو دەقە كەدا دابنىت. بۆ نمونە، كەرىم مۇجاۋىر بۆ «كە ھىشتا ھەراش نەبوۋبووم» لە دەقى مەبەستدا «پىش از تولدم» ى داناۋە، كەچى ھاۋتاي دروستى لە فارسىدا دەبىتە «از همان بچگى»، كە لە دوو ۋەرگىرە كەى دىكەدا دەبىنن. لە شۆيىكى دىكەدا، كەرىم مۇجاۋىر بەرانبەر بە «بە روومدا دەگرزىنەۋە» لە دەقى مەبەستدا «بە روىم لىخند مى زند» ى داناۋە كە لەگەل ئىدىيۇمە كوردىە كەيدا يەك ناگرنەۋە. ھەرۋەھا، كەيخوسرەۋى بۆ ئىدىيۇمى «بە ھەلە داۋان و ھەناسەپر كىۋە ھا» لە دەقى ۋەرگىرە كەدا ئىدىيۇمى ناھاوتا و جىاۋازى «مثل اجل معلق جلوم سبز شد» ى بەكارھىناۋە، كەچى دەيتوانى ۋەكوو كەرىم مۇجاۋىر لە ئىدىيۇمى ھاۋتاي «شتابزەدە و نفس زنان مى آيد» كەلك ۋەرگىرەت. يان لە نمونەيەكى دىكەدا ھەلجەبىي و كەرىم مۇجاۋىر لە جىياتى «پەنجەى شايە تمانم» نووسىۋىانە «انگشت شستم»، كەچى ھاۋتاي دروستى لە فارسىدا دەبىتە «انگشت اشاره».

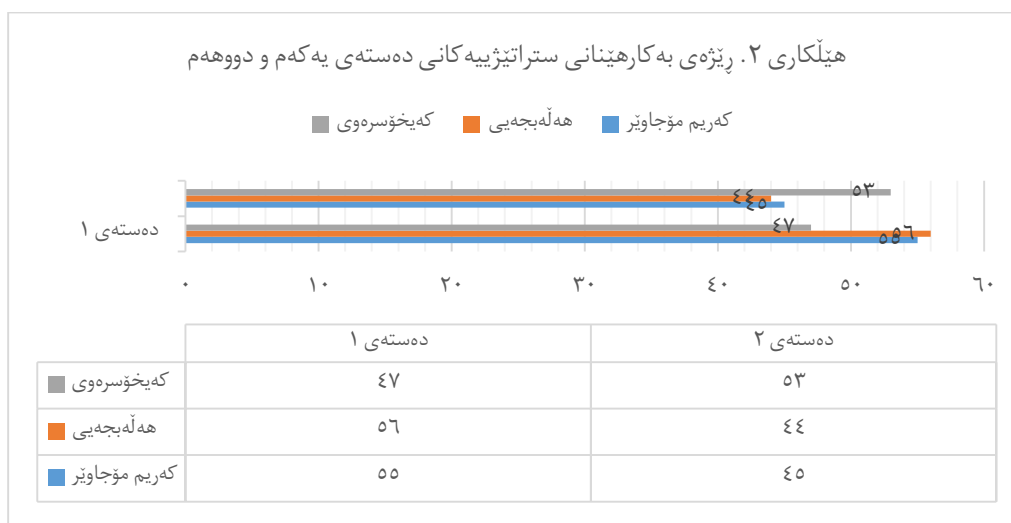
۶-۲-۳- پىرسىارى سىھەم

پىرسىارى سىھەم لەسەر جىاۋازى سەرەكىي نىۋان سى ۋەرگىرانى رۆمانەكە لە بوارى دانانى ھاۋتا بۆ ئىدىيۇمە كاندا بوو. بۆ ۋلامدانەۋە ئەم پىرسىارە، ئەۋ شەش ستراتىژىيەى پۆلېنبەندى سەرەۋە، بە پىي ئەۋەى كە بەكارھىنانيان دەبىتە ھۆى گۆرانكارى لە دەقى مەبەستدا، لە بەراۋرد لەگەل دەقى سەرچاۋدا، يان نا، لەنىو دوو دەستەدا داياندەنن. بەشى يەكەم داگرى ستراتىژىيى يەكەم، دوۋەم و سىھەم دەبىت و بەشى دوۋەم داگرى ستراتىژىيى سىھەم و چوارەم و پىنجەم. لەبەر ئەۋەى كە لە ستراتىژىيە كانى بەشى يەكەمدا، ۋەرگىر لە بەرانبەر ھەر ئىدىيۇمىكى زمانى سەرچاۋەدا ئىدىيۇمىكى زمانى مەبەست دادەنىت يان خودى ئىدىيۇمە كە قەرز ۋەردەگرەت؛ بەم شىۋەيە لە دەقى ۋەرگىرداۋدا دىسان ئىدىيۇمىك جىگرى ئىدىيۇمى دەقى سەرەكى دەبىت و كەمترىن گۆرانكارى لە بوارى ئىدىيۇمە كانەۋە روو دەدات و دەقى مەبەست لە بەراۋرد لەگەل دەقى سەرەكىدا زۆر گۆرانكارى بەسەردا نايىت. بەلام لە بەشى دوۋەمدا بە ھۆى شى كەردنەۋە

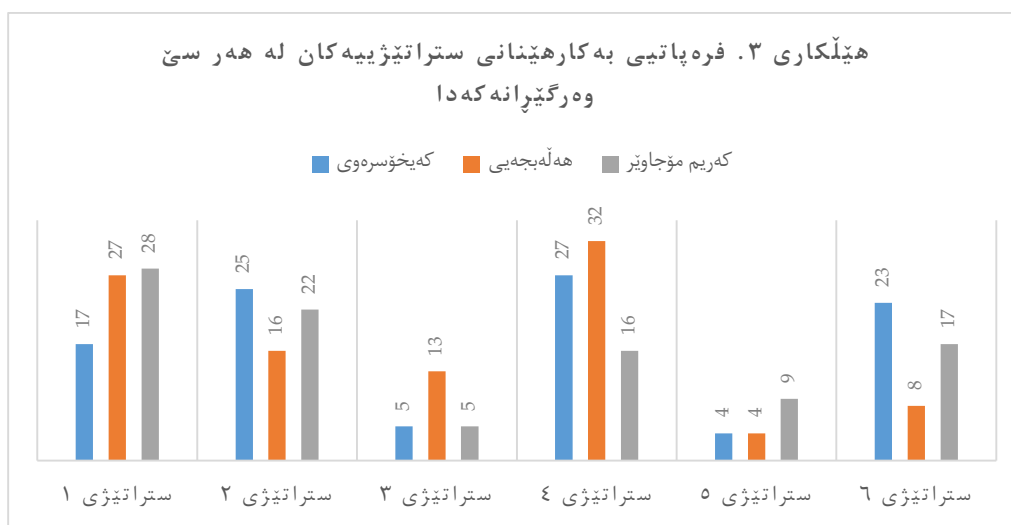
و سربینهوه و ههروهه دانانی هاوتایه کی جیاواز بهرانبهه به ئیدیومه کانی دهقی سهچاوه، له دهقی وهرگێردراودا گۆرانکاری زیاتر روو دههات و ههه بهم بۆنهوه جیاوازی نیوان دوو دهقه که زیاتر ده بیته.

دهبی ههروهه ئاماژه بکهین که بهیکر (۲۰۱۸) له پۆلینهندی ستراتیژییه کانی وهرگێرانی ئیدیومه، دهلیت که وهرگێر له کاتی هاوتا دیتنهوهدا یهکه بهیهک ئهه ستراتیژیانه تاقی دهکاتهوه، واتا سهههتا له ستراتیژیی یه کهم دهسته پێ دهکات و ئهگه هاوتایه کی نه دیتنهوه، دهچیته سهه ستراتیژیی دووهههه و ئهگه ئهههه چاره ساز نه بوو ستراتیژیی سیهههه و ههه بهم شیوه ستراتیژیی چوارههه و پینجههه تاقی دهکاتهوه و ئهگه ههچیان یارمهتیدهه نه بوون له کۆتاییدا له ستراتیژیی شهشههه که لکه وهرده گریته و ئیدیومه که دهسپێتهوه. که وابهو دهتوانین بلین ئهه وهگێره ی لهه بهستینه دا سهه که وتووتره که بهم شیوه له سهه ئیدیومه کان کاری کرد بیته.

له هیلکاری دووههههه، رێژه ی به کارهینانی دهسته ی یه کهم و دووهههه می وهرگێرانی ئیدیوم کوردیهه کان له ههه سه دهقی وهرگێردراودا پیشان دراون. هههه که ده بینن ئاستی به کارهینانی ستراتیژییه کانی وهرگێرانی ئیدیوم له ههه سه وهرگێرانه که دا به گشتی زۆر له یه که نزیکه، به تایبهت له وهرگێرانی هه له بجهی و که ریمه موجه و پێ به پێ فره پاتی ستراتیژییه کان، بۆمان ده رده که ویت که له وهرگێرانی هه له بجهی و که ریمه موجه و پێ ئاستی گۆرانکاری ئیدیومه کان که مته له وهرگێرانه که ی که یخوسه وهی بووه. به واتایه کی دیکه ژماره ی ئهه ئیدیومه هه له دهقی فارسی رۆمانه که دا پارێزراون له دهقی وهرگێرانه که ی هه له بجهی و که ریمه موجه و پێ زۆتر له که یخوسه وهی بووه و له دهقه که ی که یخوسه وهی دا ئیدیومه کان زیاتر تووشی گۆرانکاری هاتوون و هههه که له هیلکاری ژماره سه ده بینن، زیاترین سربینه وهی ئیدیومه کان له وهرگێرانی که یخوسه وهی دا رووی داوه.

ئەگەر بمانهوی وردتر سهیری رێژهی به کارهینانی ستراتیژییهکان له ههر سی وەرگێرانه که بکهین و جیاوازی نیوانیان ببینین، دهتوانین هیلکاری ۳ له خوارهوه چاولبکهین. ستراتیژی یه کهم، له وەرگێرای ههلهبجیهی و کهریمموجاویردا زیاتر به کارهاتوو، واتا ئەم دوو وەرگێره توانیویانه بۆ زیاترین ژماره له ئیدیۆمه کوردیهکان، ئیدیۆمی هاوتای فارسی دابین بکهین. ستراتیژی دووههم له وەرگێرانی که یخوسرهوی دا زۆرتر به کارهینراوه، واتا زۆرترین ئیدیۆمی هاوتای به شیوازی جیاوازی به کارهیناوه. ههلهبجیهی له ههموو زیاتر له ئیدیۆمه کوردیهکان قهرزی وەرگرتوو و هیناویهته ناو دهقی وەرگێرانه که و ههروهها زۆرترین شی کردنهوهش له وەرگێرانی ههلهبجیهی دا رووی داوه. کهریمموجاویردا زۆرترین ئیدیۆمی ناهاوتای به کارهیناوه و ستراتیژی شهشهم، واتا سهرینهوهی ئیدیۆمهکان له وەرگێرانی که یخوسرهوی دا زیاتر بووه.

له کۆتاییدا، شایانی ئاماژهیه که له زۆر شوین له وەرگێرانهکاندا، دهبیندریت وەرگێر به پێچهوانه، به رانه به وشهیه ک، کۆوشهیه ک یان رستهیه ک له دهقی مه بهست که خۆی داگری هیچ ئیدیۆمیک نییه، ئیدیۆمیک فارسی به کارهیناوه؛ واتا لهو بهشه له دهقی سهراوه دا هیچ ئیدیۆمیک کوردی نییه، له حالیکدا له دهقه فارسیه که دا، ئەو بهشه به شیوازی ئیدیۆمیک نووسراوه. وه کوو وینه، که بخوسرهوی کۆوشهیه «خوشکه ته نیاکانم» ی کردوو به ئیدیۆمی فارسی «خواهرهای بی کس و کارم»؛ یان له وینهیه کی دیکه دا که ریم موجاویردا، له جیاتی «گریانی هه میشه ئاماده» له وەرگێرانه که دا، «اشکهای دم مشک» ی داناوه؛ ههروهها، ههلهبجیهی بۆ رستهی «دوا ئاوری لی دامهوه» له دهقی فارسیه که دا ئیدیۆمی «آخرین نگاهش را به من دوخت» به کارهیناوه و نووسیویه تی. رهنگه ئەم شیوه وەرگێرانه به مه بهستی قهره بوو کردنهوهی ئیدیۆمه

گوردراوه کان و سرپندراوه کان بیت. قه ربوو کردنه وه^۱ ستراتیژییکه به مه بهستی قه ره بوو کردنه وهی تاییه تمه ندیه له ده ست چوووه کانی ده قی سه رچاوه له وه رگپراندا به کار ده هیندریت. به م مه بهسته، وه رگپر له شیوازیکی جیاواز له وهی ده قی سه رچاوه که لک وه رده گریت تا کاریگه ریه کی هاوشیوه له ده قی مه بهستدا بخولقیینیت (فه ره جزاد، ۱۳۹۴: ۳۳). لیره دا وه رگپره کان بو قه ره بووی ئه وه ئیدیومه واه و هاوتایان بو نه دیتراوه ته وه یان به پیی هوکاری دیکه له ده قه که دا سر دراونه ته وه، له به شه کانی دیکه دا یارمه تیان وه رگرتوووه و ئیدیومیکیان داناوه که له خو دی ده قی سه ره کیدا بوونی نییه.

۷- ئه نجام

له ئه نجامی ئه م لیکۆلینه وه یه دا بۆمان ده رکهوت که له هه ر سی وه رگپرانی فارسیی رۆمانی کوردیی حه سار و سه گه کانی باوکم، وه رگپره کان جگه له ستراتیژیی سهرینه وهی لایه نی مه جازی یان سه ره کی ئیدیوم، له هه ر پینچ ستراتیژییه کی دیکه ی پۆلینه بندیی به یکر (۲۰۱۸)، که لکیان وه رگرتوووه. ههروهه، ستراتیژییه کی دیکه ش که له ده ره نجامی توژیینه وه که دا بۆمان ده رکهت و وه کوو دهسته ی پینجه م به پۆلینه بندییه که زیادکرا، ئه وه ش ستراتیژیی گۆرانی ئیدیومه کوردیه کان و به کارهینانی ئیدیومی ناهاوتا و جیاواز له ده قی وه رگپرانه که دا بوو. ههروهه بۆمان ده رکهوت که زۆرتین ژماره ی ئیدیومه کان له سی وه رگپرانه که دا به گشتی شی کرابوونه وه، واتا ستراتیژیی چواره م له داگری شی کردنه وهی واتای ئیدیومه کان له ده قی مه بهستدا بوو وه کوو فره پاتترین ستراتیژیی ناسرا. ئه مه ش له حالیکدا بوو که له زۆربه ی شوینه کاند، وه رگپره کان ده یانتوانی له ئیدیومیکی هاوواتا و نزیککی فارسی له جیاتی شی کردنه وهی واتای ئیدیومه کان که لک وه ربگرن. ده توانین بلیین به هو ی هه لبژاردنی ئه م ستراتیژییه، شیواز و ستایلی ئه ده بی وه رگپرانه کان به گشتی له ئاستی ده قی سه رچاوه دا نه ما بوو و گۆرانکاری به سه ردا هاتبوو.

له ئاکامی به روارد کردنه که دا، ههروهه بۆمان ده رکهوت که وه رگپرانی هه له بجیهی و که ریم موجاویر له به راورد له گه ل وه رگپرانه که ی که یخوسره وی له سی ستراتیژیی یه که م زۆرت که لکیان وه رگرتوووه و هه ر به م بۆنه وه رپژه ی گۆرانکاری له ئیدیومه کاند له ئاستیکی خوارتردایه. به پینچه وانه، وه رگپرانی که یخوسره وی به گشتی داگری به شیککی زۆرتره له ستراتیژییه کانی دهسته ی دووهه م، واتا شی کردنه وه، گۆرانکاری و سهرینه وه بوو که ئه مه ش له سه ر گۆرانکاری و

¹ Compensation.

دوور بوونەۋە لە دەقى سەرەكى كارىگەرى ھەبوو. لە كۆتايىدا ئەگەر بمانھەۋپت بە پىي دەرتەنجامى ئەم لىكۆلېنەۋەيە لەسەر شىۋازى ۋەرگىرانى ئىدىيۇمەكان لەم سى ۋەرگىرانددا، لەسەر شىۋازى گشتى ۋەرگىراندەكان بىرپار بەدەين، دەتوانىن بلىين ۋەرگىرانى ھەلەبجەيى و كەرىمموجاۋپر لە دەقى سەرەكى نىكترن و زياتر ۋەرگىرانىكى دەقاۋدەق بە ئەژمار دىن، لە حالىكدا كە ۋەرگىرانى كەيخوسرەۋى، ۋەرگىرانىكى دوورتر لە دەقى سەرچاۋەيى و ۋەرگىرانىكى ئازادترە. لە كۆتايىدا، دەبى دان بە ۋراستىيەدا بنىين كە «ۋەرگىرانى كۆتايى ھىچ نىيە، جگە لە كىۋىك لە سەھۆل، كە تەنيا بەشىكى ھەرە بچووكى لە دەرەۋەيە» (ئۆستىنۆف: ۲۰۱۷:۹۲).

ئىدىيۇمەكان تەنيا بەشىك لە دەق پىك دەھىنن و وشەكان، كۆۋشە و رىستەكان، پىكھاتەي رىزمانى، شىۋازى نووسىن و جوانكارى و زۆر تايىبەتمەندىي دىكە لە دەقىكى ئەدەبىدا بوونىان ھەيە كە لەسەر ۋەرگىرانى ئەو دەقە كارىگەريان ھەيە و دەبى رەچاۋ بگىردىن و دەتوانن ببنە بابەتى لىكۆلېنەۋەيى زانستى لە سەر دەقە ۋەرگىردراۋەكان.

سه‌چاوه کان

ئەلف. کوردی

- ئۆستینۆف، میشل (۲۰۱۷). *وه‌رگیران: تیۆریه‌کانی وه‌رگیران، پرۆسه‌ی وه‌رگیران*. فهرشید شهریقی. سلیمانی: ده‌زگای چاپ و په‌خشی سه‌رده‌م.
- به‌رزنجی، ئازاد (۲۰۱۲). *وه‌رگیران له‌ گفتوگۆدا*. سلیمانی: سه‌رده‌م.
- حه‌سه‌ن، شیرزاد (۱۳۹۴). *حه‌سار و سه‌گه‌کانی باوکم*. که‌ره‌ج: مانگ.
- عوسمان مسته‌فا عه‌للان، په‌روین (۲۰۰۹). *واتا و وه‌رگیران: لیکۆلینه‌وه‌یه‌کی واتاسازییه*. هه‌ولێر: موکریانی.
- قازی، ئەحمەد (۱۳۹۵). *زاراوه‌ی زمانی کوردی*. سه‌قز: گو‌تار.
- کانه‌بی شه‌ریف، عه‌بدولوه‌هاب (۲۰۰۵). *فه‌ره‌نگی ئیدیۆم له‌ زمانی کوردی دا*. سلیمانی: روون.
- مه‌حموود عه‌لی، جه‌لال (۲۰۰۱). *ئیدیۆم له‌ زمانی کوردیدا*. به‌رگی دووه‌م. سلیمانی: ده‌زگای چاپ و په‌خشی سه‌رده‌م.
- مه‌حوی، محه‌مه‌د (۲۰۱۰). *وه‌رگیران و میتۆد*. سلیمانی: گه‌نج.
- مه‌ردۆخ رۆحانی، ماجد (۱۳۹۷). *فه‌ره‌نگی زانستگای کوردستان*. به‌رگی چواره‌م. سنه: زانستگای کوردستان.
- مه‌لا ئیسمایل حه‌سه‌ن، شه‌وکه‌ت (۲۰۰۹). *په‌ندی پیشینیان و هه‌ندی زاراوه‌ی کوردی - ئینگلیزی*. سلیمانی: ده‌زگای چاپ و په‌خشی سه‌رده‌م.

بی. فارسی

- خزاعی‌فر، علی (۱۳۹۳). *ترجمه‌ متون ادبی*. تهران: سمت، چاپ یازدهم.
- (۱۳۹۶). *حصار و سگ‌های پدرم*. رضا کریم مجاور. تهران: افراز، چاپ دوم.
- (۱۳۸۳). *حصار و سگ‌های پدرم*. مریوان حلبچه‌ایی. تهران: چشمه.
- (۱۳۹۶). *حصار و سگ‌های پدرم*. عبدالله کیخسروی. تهران: فرهنگ بوستان.
- فرحزاد، فرزانه (۱۳۹۴). *فرهنگ جامع مطالعات ترجمه*. تهران: نشر علمی.

پ.ئ. ئینگلیزی

Baker, M. (2018). *In Other Words: A Coursebook on Translation*. (3rd ed.).
London and New York: Routledge.

Glucksberg, S. (2001). *Understanding Figurative Language: from metaphors to
idioms*. Oxford and New York: Oxford University Press.

House, J. (2018). *Translation: The Basics*. London and New York: Routledge.